

Resilience rodiče v neúplné rodině

Šárka Vodárková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA; UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka Vodárková**
Osobní číslo: **H160143**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Resilience rodiče v neúplné rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti resilience a problematiky neúplných rodin.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, Blahoslav et al. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-86429-19-9.

MOŽNÝ, Ivo. Moderní rodina:(mýty a skutečnosti). 1. vyd. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 8086429059.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001, Studium. ISBN 80-7178-559-8.

ŠOLCOVÁ, Iva. Vývoj resilience v dětství a dospělosti. Praha: Grada, 2009, Psyché. ISBN 978-80-247-2947-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Renáta Matušů**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anezka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na téma resilience rodiče v neúplné rodině. V teoretické části vysvětlím pojmy rodina, funkce rodiny, typy rodin dle funkčnosti, jaké faktory se podílejí na vzniku neúplné rodiny, co je resilience, rodinná resilience a resilience jedince. V praktické části je vyhodnoceno dotazníkové šetření, kde jsme u úplných a neúplných rodin zjišťovali zdroje resilience a copingové strategie pomocí standardizovaných dotazníků FHI a F-COPES.

Klíčová slova: resilience, osamělý rodič, neúplná rodina

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with Parental resilience in single-parent families. The theoretical part explains terms such as family, family function, family types by functionality or factors that contribute to the emergence of an incomplete family. Furthermore, it defines resilience, family resilience and individual resilience. The practical part analyses a questionnaire in which we have tried to define scale of resilience and coping strategies using standardized FHI and F-COPES surveys.

Keywords: resilience, lone parent, single - parent families

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Renátě Matusů za odborné vedení, trpělivost a pomoc při zpracování mé bakalářské práce. Dále děkuji své rodině a dětem za podporu a toleranci.

Motto:

„Jsem něžný, jsem krutý, ale jsem život. Pláčeš? I v slzách je síla. Tak jdi a žij.“

John Lennon

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 SOUČASNÁ RODINA A JEJÍ CHARAKTERISTIKA	11
1.2 ROLE MATKY A OTCE V RODINĚ.....	13
1.3 FUNKCE RODINY.....	14
1.4 TYPY RODIN	15
1.5 RODINA JAKO SOCIALIZAČNÍ A VÝCHOVNÝ ČINITEL	16
2 NEÚPLNÁ RODINA	18
2.1 ROZVOD	19
2.2 SVOBODNÁ MATKA	20
2.3 VDOVSTVÍ.....	21
3 RESILIENCE	22
3.1 RESILIENCE JEDINCE.....	22
3.2 RESILIENCE RODINY	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	28
4.1 CÍLE VÝZKUMU	28
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	28
4.3 VÝZKUMNÉ METODY	31
4.3.1 Metody sběru dat.....	31
Family Hardiness Index (FHI)	31
Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales (F- COPEs)	32
Metody zpracování dat	33
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE	34
5.1 ÚDAJE O RESPONDENTECH	34
5.2 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	39
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ PRO VÝZKUM	55
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
SEZNAM GRAFŮ	65
SEZNAM TABULEK	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

Sociální pedagogika je obor multidisciplinární, který má široké pole působení. Řeší vztahy výchovy a společnosti, zkoumá výchovné aspekty socializačního procesu a přispívá k rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu v rodině. Rodina je první socializační činitel, se kterým se jedinec setkává, ovlivňuje jeho osobnost a vývoj. Je proto důležité, aby rodina plnila svou funkci a děti si do dalšího života odnášely pozitivní vzory z rodinného prostředí. V této bakalářské práci bych se chtěla zaměřit na rodinu, funkce rodiny a hlavním tématem bude resilience rodiče v neúplné rodině. V dnešní době je nárůst neúplných rodin, v jejichž čele stojí osamělý rodič. Česká republika patří s rozvodovostí na přední příčky, rozvedeno je u nás polovina manželství. Osamělé rodičovství přináší mnoho problémů, jak finančních, emočních tak i sociálních. Osamělým rodičem se jedinec stává z důvodu rozvodu, úmrtí partnera nebo jen žena nepotkala toho pravého a zůstala na výchovu dítěte sama. Aby dítě vyrůstalo ve funkčním prostředí, je důležité, aby rodič i když zůstal na roli vychovatele sám, našel v sobě odolnost a schopnost vyrovnat se s nepříznivým osudem. Rodinná resilience bývá také označována jako schopnost obrany a ochrany, která může napomoci k obnově harmonie a rovnováhy v soužití rodiny. Každý člověk má jinou míru resilience a nás v této práci zajímá, jak osamělý rodič pracuje se zdroji resilience, jakým způsobem přistupuje k životu, co mu pomáhá, zda je to pomoc od nejbližší rodiny, přátel nebo mu například víra v boha. Resilience se dotýká nejen dynamických procesů jedince v kontextu rodiny, ale také zahrnuje zdroje, které umožní jednotlivým členům rodiny nejen něco zvládnout a překonat, ale také se dál rozvíjet, pomáhat si a být silnější. A právě v této poloze a nekončícím procesu resilience lze vidět naději i pro jedince, kteří se ocitnou ve složité či stresující situaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Ve své práci se budu zabývat rodičem v neúplné rodině, nadřazeným pojmem je rodina, který si dovolím krátce představit. Dle (Jandourka, 2003, s. 115) je rodina definována „jako forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“ Znakem rodiny je společné bydlení, společná příbuzenská linie a základní funkcí rodiny je reprodukce a výchova dětí.

Pradka Milan označuje rodinu jako „základní, primární a neformální skupinu, která má různou velikost, je různě vnitřně strukturovaná a má rozličné vazby na společnost.“ Rodinou se rozumí většinou manželský pár a děti. Vztahy v rodině jsou většinou příbuzenského charakteru nebo například adopcí dětí. (Pradka, 2004, s. 26). „Předpokládá se, že pro společnost naší kultury je charakteristickou, přirozenou a převládající formou rodiny párová monogamická rodina, tedy domácnost tvořená párem muže a ženy a jejich dětmi.“ (Možný, 1990, s. 18)

Vágnerová popisuje rodinu, takto: „Rodinné soužití představuje komplex rozmanitých a v zásadě stabilních interakcí, které jsou projevem specifického vztahu mezi rodiči a dítětem.“ (Vágnerová, 2000, s. 170). Kramer pohlíží na rodinu: „skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů.“ (Kramer, 1980 cit. podle Sobotková, 2001, s. 22). Toto Sobotková doplňuje: „rodinu je nutno vidět jako složitý celek, neměli bychom přehlížet jednotlivé členy ani širší sociální okolí a vlivy působící na rodinu.“ (Sobotková, 2001, s. 20)

1.1 Současná rodina a její charakteristika

Z důvodu vysoké rozvodovosti, nárůstem narozených dětí mimo manželství, zvyšujícím se počtem neúplných rodin vysvětlují mnozí odborníci současnou rodinu jako její krizi. Ve funkční rodině je zajištěn dobrý vývoj dítěte, probíhá optimální socializace a výchova. Co může ovlivnit správnou funkci rodiny je nepříznivá ekonomická situace mladých rodin s nedostatkem bytů. Podle Heluse můžeme současnou rodinu charakterizovat podle pěti znaků:

- Současná rodina je nukleární, skládá se jen z několika málo lidí.
- Jádrem tvoří manželská nebo partnerská dvojice.
- Jedná se o rodinu dvougenerační – rodiče a děti.

- Rozdíl proti tradiční, velké rodině je současná rodina intimně vztahová, funguje jako „soukromý prostor“.
- V současné rodině je privátní individualizace – nést zodpovědnost za své rozhodnutí, poradit si sám se sebou. (Procházka, 2012, s. 114)

Kraus z pohledu sociální pedagogiky uvádí výčet procesů, které současnou rodinu charakterizují:

Demokratizace uvnitř rodiny – proměna rolí ve smyslu osobně prožívaných aktivit a vzájemných interakcí v rodině. Role otce je dnes méně dominantní, na druhou stranu má více vlivu při výchově dětí. Žena získala větší práva, má výraznější postavení ve společnosti. Vztah rodič – dítě je na bázi partnerství.

Izolovanost rodiny – lidé stále více uzavírají do sebe, ubylo vícegenerační soužití. Lidé jsou uzavřeni v panelových bytech, ztrácí se sousedské vztahy.

Rodina se zmenšuje – přibývá počet jednočlenných domácností, roste počet osamělých matek, reprodukce se během dvaceti let snížila.

Dezintegrace rodiny – elektronická komunikace a zábava ovlivnila charakter vzájemného soužití a interakce v rodině. Lidé v rodině se od sebe izolují.

Přetížení rodiny – nadměrné zatížení rodičů v zaměstnání má za následek to, že rodič ztrácí sílu nejen na výchovu dětí, ale i na běžné starosti každodenního života.

Nestabilita rodiny - česká republika patří s rozvodovostí na přední příčky, rozpadá se každé druhé manželství. To ovlivňuje správné funkce rodiny.

Socioekonomická diferencovanost rodin – zadlužení Čechů – život na dluh a expanze do českých domácností se blíží západoevropským zemím. (Kraus, 2008, s. 83-84).

Ze sociologického hlediska charakterizuje současnou rodinu Giddens (1999) takto: rodina je monogamní a toto je ukotveno v zákoně. Vzhledem k vysoké rozvodovosti, se nynější model nazývá sériovou monogamií – povoluje se mít řadu partnerů a partnerek po sobě, nesmí být více manželů či manželek zároveň. V Evropě je manželství založeno na ideji romantické lásky – páry budují svůj vztah na vzájemné náklonosti. Další charakteristikou je, že moderní rodina je patlineární – děti mají příjmení po otci a neolokální, kdy většina sezdaných párů se odstěhuje od rodičů a buduje nový domov na jiném místě. (Giddens, 1999, s. 160)

1.2 Role matky a otce v rodině

Dle Vágnerové (2000, s. 371) je identita otce i matky biologicky i sociálně rozdílná. U matky již v době těhotenství dochází k větší proměně osobnosti nežli u otce. U otce je proměna pozvolnější a je více sociálně podmíněna. Identitu otce a matky ovlivňují různé sociální normy, role otce je vnímána jako méně významná. Podle Matouška (2003) civilizační vývoj maskuje naši biologickou podstatu. Pokud má být rodinné soužití v souladu, podmínkou je rozdílnost muže a ženy, což je dáno biologicky. Role muže v rodině má být ochranná a neméně významnou částí je i role živitele rodiny. U ženy se předpokládá schopnost, zabývat se vnitřními záležitostmi rodiny.

Role matky Dle Matouška je role matky něco nezastupitelného a nenahraditelného, je to dané tím, že žena se s dítětem seznamuje již během těhotenství, následně se pouto mezi matkou a dítětem prohlubuje porodem a následným kojením, opatrováním a ošetřováním dítěte, původní biologické pouto se transformuje v psychologické, které přetrvává po celý život. (Matoušek, 2017, s. 63-64). Dle Vágnerové (2007) má matka jasně vymezená práva a povinnosti. I v současnosti společnost zastává názor, že role matky a pečovatelky je přirozenou součástí života ženy, je to její základní poslání. Od ženy – matky se očekává potlačení vlastních potřeb, sebeobětování ve prospěch rodiny. Mateřství je ve společnosti vysoce ceněno, ale zároveň žena tímto ztrácí svou svobodu, seberealizaci, je zatížena ekonomickou závislostí. „Role matky má značnou prestiž, ale komplementární role ženy v domácnosti má naopak prestiž velmi nízkou.“ (Vágnerová, 2007, s. 117-118). To potvrzuje i Jandourek (2003, s. 118) dle kterého vzhledem k biologické danosti spojené s mateřstvím, má žena mnohdy problém ohledně kariérního růstu, vyrovnat se mužům, je konfrontována s mnohem většími překážkami nežli muž.

Role otce oproti roli matky je sekundární. Společnost od muže neočekává tolik invence do rodiny jako od matky, je více tolerantní k chování otců. Vztah otce a dítěte se rozvíjí postupně a pomaleji, vzhledem k tomu, že mu chybí pudový základ. Otec postupně navazuje vztah k dítěti, proto je důležité pro rozvoj otcovské role, trávit čas s dítětem. Otcovský vztah je mnohem zranitelnější než vztah matky s dítětem. Pro muže role otce není součástí jeho identity, muž má mnohdy jiné důležitější cíle ve svém životě. Otec by se měl stát spolurodičem, měl by dítěti sloužit jako vzor. (Vágnerová, 2007, s. 118-119).

V posledních padesáti letech se funkce otce změnila, otcové si dnes více užívají se svými potomky, užívají si více rodinného života než jejich dědové. Kritéria pro funkci otce se

změnily, dnes se od otce chce především odpovědnost, věrnost, spolehlivost, zatímco v minulosti otcové plnily především funkci živitele a ochránce rodiny. Všeobecně dnes platí, že otec je více účasten při výchově dětí, než tomu bylo v dřívějších dobách. S dítětem se dostává do kontaktu už v prvních dnech života a má možnost formovat jeho osobnost od počátku. (Matějček, 2017, s. 64-65). Pokud, v rodině chybí otec, tak chlapci chybí mužský vzor a otec je vzor nejen tím, co sám dělá, ale je i vzorem spolupráce (pokud s matkou opravdu spolupracuje). Otec je významný i pro dceru. V literatuře se cituje, že dcery vychovávané bez otce v dospělosti mají extrémnější postoje vůči mužům, tzn. buď k nekritickému obdivu, nebo k naprostému odmítání mužů (Matoušek, 1993, s. 66).

1.3 Funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho funkcí – zabezpečuje své členy rodiny finančně, je významná jako socializační a výchovné prostředí pro děti, předává morální postoje. Spolu s vývojem doby se její funkce mění, některé ztrácejí svůj význam, některé zaniknou, přetvářejí se nebo naopak mizí. Řadu funkcí převzal v průběhu doby stát (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79)

- **biologicko- reprodukční funkce** - jedinec má určité biologické a sexuální potřeby. Rodina tyto jeho potřeby uspokojuje a zároveň touto reprodukcí dochází k pokračování rodu. Tato funkce je také důležitá pro společnost jako takovou, kdy je potřeba zajistit reprodukci obyvatelstva z hlediska rozvoje společnosti. (Kraus). Takovouto funkci nazýváme (Kraus, 2008, s. 81). Langmeier tuto funkci nazývá **Reprodukční funkcí**, kdy je rodina základní jednotkou pro zrod dalších generací. (Langmeier, Krejčířová, 1998).
- **sociálně – ekonomická** funkce je důležitým prvkem pro chod státu. Členové rodiny mají zásluhy o rozvoj ekonomického systému společnosti, jsou významným prvkem, jelikož se zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci svého zaměstnání. Nemalá role rodiny v rámci ekonomického růstu státu je i ta spotřebitelská. (Kraus, 2008, s. 81-82). Langmeier tuto funkci nazval **hospodářkou** s tím, že každá domácnost musí umět hospodařit, vést domácnost a vyrábět. Neméně důležitou je rodina pro stát v oblasti spotřebitelské. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 171).
- **Ochranná funkce (zaopatřovací, pečovatelská)** - ta slouží k zajišťování životních potřeb a to nejen u dětí, ale i dospělých jedinců v domácnosti. Před rokem 1989 tuto funkci z větší části přebíral stát od roku 1990 je i zainteresovaná spoluúčast rodiny na jejím plnění. (Kraus, 2008, s. 82).

- **socializačně – výchovná funkce** - rodina je také první sociální skupinou, která dítě učí základním sociálním návykům, které jsou běžnou součástí ve společnosti. Jsou zde zahrnuty ekonomické, sociální, kulturní, mravní zásady společnosti. Rodina se podílí na procesu přípravy dítěte do praktického života a to přejímáním různých informací a vzorů v rodině. (Kraus, 2008, s. 82-83). Tato funkce se může nazvat také **socializační** kdy rodina je ta, která by měla člověka naučit základům společenského chování uvést ho do lidské společnosti. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 17 – 172).
- Rodina je také institucí, která by měla pamatovat na **rekreaci, relaxaci a zábavu**. Zda plní tuto funkci, se rozpozná, zda spolu rodina tráví čas, provozuje nějaké volnočasové aktivity nebo jestli jezdí na dovolenou. (Kraus, 2008, s. 83).
- **Emocionální funkce** je důležitá pro emocionální vývoj jedince. Je potřebná pro všechny členy rodiny a to z důvodu příslušnosti k určité sociální skupině. Rodina nám dává pocit sounáležitosti a je významná z hlediska pocitu bezpečí, jistoty a citového zázemí. Bohužel v současnosti přibývá rodin, které tuto funkci neplní, ať je to z důvodu rozvodu nebo např. závislostí na alkoholu nebo drogách rodičů. (Kraus, 2008, s. 83). Součástí emoční funkce je funkce sociálně podpůrná, kdy rodina podpoří jedince v době nemoci nebo v problémech psychosociálních. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 172).

Dle Matějčeka, jsou pro dnešní rodinu, která je založena především na citových vztazích důležité dvě funkce a to: „1. Zajistit citové zázemí všem svým členům a 2. připravit děti pro život v dané společnosti a do třetice k tomu patří, že dítě potřebuje k vývoji zdravé osobnosti nezbytně uspokojení základních psychologických potřeb- stimulace, učení, jistoty, identity a životní perspektivy.“(Matějček, 2017, s. 38)

Ne každá rodina splňuje své funkce a může se jednat o poruchy funkcí biologicko-reprodukční – manželské páry bez dětí nebo nechtějí mít děti z nedostatku ekonomických prostředků. Dále je to porucha ekonomické funkce – kdy například z důvodu nezaměstnanosti se rodina potýká s hmotnou nouzí a v poslední řadě je to poruch socializační funkce, která vychází ze tří situací, kdy se rodič o dítě nechce starat, nemůže starat nebo nedovede starat.(Janiš, Loudová, 2011, s. 83)

1.4 Typy rodin

Dle Janiše a Loudové (2011 s. 86-88) můžeme nahlížet na různé formy rodinného soužití z různých úhlů.

Podle složení rodiny a zastoupení jednotlivých členů rodiny rozeznáváme typy rodin:

- **Nukleární rodina (úplná rodina)** hlavním znakem je dvougenerační model, sestávající z rodičů a jejich dětí. Rodiče nesmí být v pokrevní přízni. (Janiš, Loudová, 2011, s. 86-87).
- **Rozšířená rodina** tato rodina je vícegenerační a je propojena příbuzenskými vztahy. Nejčastější model je rodiče, děti a prarodiče nebo je zde soužití sourozenců se svými rodinami. (Janiš, Loudová, 2011, s. 87)
- **Neúplná rodina** je rodina, kde se nevyskytuje jeden z rodičů a to z důvodu rozvodu, úmrtí nebo rodičem je například svobodná matka. (Janiš, Loudová, 2011, s. 87)
- **Rekonstituovaná rodina** je taková rodina, kterou nově založí rozvedený, svobodný nebo ovdovělý rodič. (Janiš, Loudová, 2011, s. 87).
- **Náhradní rodina** ani jeden z rodičů není biologickým rodičem, děti jsou buď adoptované, nebo osvojené. (Janiš a Loudová, 2011, s. 87)

Dále dle funkčnosti a závažnosti poruch můžeme dělit rodinu na:

- **Funkční rodina** plní veškeré své funkce, je v ní zajištěn dobrý vývoj dítěte
- **Problémová rodina** některá její funkce je narušena, ale rodina dokáže bez vnějšího zásahu tyto problémy korigovat. Normální vývoj dítěte.
- **Dysfunkční rodinu** výskyt víceroch poruch, které mohou ovlivnit správný vývoj dítěte. Rodina vyžaduje pomocnou intervenci.
- **Afunkční rodině** se nachází poruchy funkcí tak velkého významu pro neadekvátní, ohrožující vývoj dítěte. Dítě často putuje do zařízení náhradní rodinné péče. (Procházka, 2012, s. 113)

1.5 Rodina jako socializační a výchovný činitel

Socializace je proces, kdy se jedinec aktivně přizpůsobuje sociálnímu systému. Je to celoživotní proces, kde si člověk osvojuje charakteristické lidské formy chování, jazyk, kulturu a zapojuje se do socializačního procesu. Je to interakční proces a je uskutečňován především sociálním učením. Nositel primární socializace je rodina, která je zároveň nositelem vlivu dané kultury a získáváním hodnotové orientace jedince. Průběh socializace „z pedagogického hlediska vychází z analýzy výchovy jako cílevědomého a záměrného působení na člověka, které je nemyslitelné bez celostního pohledu na jeho začleňování do společnosti“ (Kraus a Poláčková, 2001, s. 54-57). Proces socializace, kdy u jedince dochází

k přeměně z biologického tvora na společenskou má zásadní vliv sociální prostředí. Člověk je ovlivněn mikroprostředím, kde řadíme vliv nejbližší rodiny. Prostředí rodiny je celoživotně nejvýznamnější, co se týče kvality výchovy a socializace (Procházka, 2012, s. 88). Dle Matouška (1993) je rodina první společenský model, se kterým se dítě setkává a měla by mu poskytnout nejen láskyplnou péči, ale také mu zprostředkovat jasná pravidla ve společnosti, která by se neměla překročit (Matoušek, 1993, s. 92). Bakošová (2008) říká, že lze výchovné prostředí rodiny vnímat v širším smyslu tím rozumíme demografické, psychologické, kulturní a ekonomické podmínky, životní styl, hodnotovou orientaci a modely výchovy v rodině. V užším smyslu jde o podněty z výše uvedených podmínek v interakci s výchovnými procesy, cíli a styly v rodinné výchově. Bakošová (2008) dále uvádí, kterým směrem by se měla výchova v rodině rozvíjet:

- Vztahem k sobě samému – rodina by měla pěstovat v dítěti svobodu, zodpovědnost, svobodu v rozhodování a zodpovědnost za svoje čin. Je úlohou rodiny vychovat z jedince osobnost, která bude mít dobrý hodnotový základ a bude zvládat požadavky společnosti.
- Vztahem k společnosti, k lidem, k rodině – tento vztah je podmíněn dobrou občanskou participací, schopností spolupracovat, umět se přizpůsobit. Toto se děti učí ve vlastní rodině a její vztahové síti.
- Vztahem k přírodě - rodiče by měli vychovávat a učit děti k lásce k přírodě a její ochraně (Bakošová, 2008, s. 94-95).

2 NEÚPLNÁ RODINA

Osamělé rodičovství vzniká z vícerych důvodů: těhotenství svobodné ženy, rozvodem manželů – nejčastější důvod nebo také úmrtím jednoho z manželů – vzniká neúplná rodina. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 172).

Matoušek (2017) popisuje neúplnou rodinu tak, že „v neúplné rodině zůstává jeden z rodičů, přičemž ten druhý chybí – podle kritérií pro sčítání lidí není v rodině hlášen k trvalému pobytu.“ (Matoušek, 2017, s. 35)

Dle Vágnerové (2000, s. 367) „Osamělý rodič musí zastávat univerzálnější roli, do níž je třeba zahrnout typické otcovské i mateřské chování.“ Role osamělého rodiče ve většině případů není závislá na jejich volbě. Mnohdy řeší dilema v podobě volby mezi neuspokojivým partnerstvím nebo životem o samotě. Role osamělého rodiče je emočně náročnější – rodič je na veškeré problémy sám, což může být i spouštěčem stresu, důležitá je v tomto období podpora příbuzných, prarodičů. Bývá často osamělý, sociálně izolovaný na jeho osobní život mu nezbyvá čas. S osamělým rodičovstvím se také vážou finanční těžkosti. (Vágnerová 2000, s. 366-367). Osamocení rodiče na rozdíl od úplných rodin jsou vážným společenským problémem, který je podceňován. Hrozbou pro ně je nezaměstnanost, sociální izolace s tím související sociální vyloučení, ale i chudoba nebo nedostatečný přístup k přiměřenému bydlení. (Matoušek, 2010, s. 44). V plnění základních funkcí rodiny, zejména ve funkci emoční a socializační, se jeví neúplná rodina jako dostačující element, je to závislé na osobě matky – na kvalitě vztahů z její primární rodiny. Významnou pomocí rodičům samoživitelům je pomoc jejich vlastní rodiny, nebo také významným faktorem jsou bytové a hmotné podmínky. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 173)

Dle Sociologického ústavu AV ČR (2017), který zpracoval kvalitu života v českých domácnostech partnerů/manželů bez dětí a čistých úplných a neúplných rodinách (v rodině žijí pouze děti a rodiče). Z tohoto šetření vyplývá, že až dvě třetiny z osamělých rodičů má problémy s hospodařením. Platí také nejvyšší náklady na bydlení. Těmto rodičům – samoživitelům v roce 2015, také hrozilo vyšší riziko nezaměstnanosti. Tato skutečnost je možná způsobena tím, že 90% rodičů v neúplné rodině jsou ženy, které jsou ohroženy vyšší mírou nezaměstnanosti. Z šetření také vyplývá, že rodiče z neúplných rodin mají větší obtíže se sladěním profesního a rodinného života, připadá na ně méně volného času. (AV ČR, 2017, Proměny české společnosti: České panelové šetření domácností 2015–2018, s. 1-2)

2.1 Rozvod

V současné době manželství zaniká pouze z důvodů stanovených zákonem (zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, § 754)

„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být rozvedeno, byl by rozvod v rozporu:

- Se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu.
- Se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu už nežijí alespoň po dobu tří let. (zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, § 754)

V České republice je v posledním desetiletí stále stabilní počet 50% manželství, které skončí rozvodem. Dlouhodobě je to vyšší počet žen nežli mužů, které podají žádost o rozvod. Typově můžeme rozlišit rozvody:

- Opuštění partnera, aniž byla navázána silnější vazba, to je případ párů, kde manželství vzniklo ve velmi mladém věku nebo právě zralém věku, kdy soužití těchto párů trvalo velmi krátce, nebo se sňatek uskutečnil vlivem těhotenství nebo vyústila traumata z předcházejícího rozvodu nebo rozchodu.
- Odmítnutím partnera, protože se u něj projeví předtím málo zřetelné výkyvy, k takovým to rozpadům manželství dochází z důvodu neznalosti jeho povahových rysů nebo neodhadnutí rizikového chování partnera např. partner je alkoholik, hráč, žárlivec, násilník atd. takovéto chování je pro jeho protějšek neakceptovatelné a vyústí právě v rozvod.
- Vyčerpání vztahu, tento typ rozvodu se řadí do tzv. druhé rozvodové vlny, která představuje manželství, která jsou sezdána dvacet a více let. Tito partneři žili v neshodě několik let, ale vlivem udržení vhodného prostředí pro děti, spolu setrvali. (Matoušek, 2010, s. 57,61-62).

Jak již bylo zde řečeno, návrh na rozvod podává většinou žena, dle statistických údajů z roku 2015, kdy byly údaje o rozvodu doplněny o kategorii „společný návrh“, bylo na žádost ženy rozvedeno 45% manželství, na základě společného návrhu manželů 31% a na návrh muže 24% manželství. (VÚPSV, 2017, Zpráva o rodině, s. 32). Úroveň rozvodovosti má vliv na počet úplných a neúplných rodin. Roční počty rozvádějících se manželství mají od roku 2004 klesající trend, příčinou jsou však nižší počty manželských párů v důsledku snižující se sňatečnosti. Z dlouhodobého pohledu se hodnota intenzivního ukazatele – úhrnné rozvodovosti zvýšila. Pokud by byly zachovány míry rozvodovosti podle délky trvání manželství na úrovni roku 2015, pak by rozvodem skončilo 47% manželství a to v průměru po 13 letech. Od roku 2002 kolísají hodnoty úhrnné rozvodovosti na úrovni 45 – 50%. Nejvyšší intenzita rozvodovosti je zaznamenána u manželství trvajících 5-9 let. Podle údajů z roku 2015 by se v této fázi rozvedla průměrně dvě manželství ze sta. V posledních 10 letech se mírně zvýšila rozvodovost u dlouhotrvajících manželství (VÚPSV, 2017, Zpráva o rodině, s. 31).

2.2 Svobodná matka

Lze rozlišit dvě skupiny svobodných matek. V první skupině jsou to mladé dívky, které přicházejí do jiného stavu například po velmi krátké známosti, na straně druhé jsou to ženy, které žily v dlouhodobém svazku a chtěly dítě, ale partner po narození dítěte s nimi odmítá žít. Při výzkumech bylo jen velmi málo matek, které chtěly žít samy pouze s dítětem. Bylo také zjištěno, že české svobodné matky častěji vyhledávají pomoc v sociálních institucích, nežli ve vlastní rodině. (Matoušek, 1993, s. 65-66) Ze sociologické studie, která se zabývala mimomanželskou plodností, vyplývá, že po roce 1990 nastal prudký nárůst mimo manželství narozených dětí. Zatímco v roce 1990 to bylo jedno dítě z dvanácti, v roce 2005 již každé třetí dítě. Dále je zde uvedeno, že děti mimo manželství rodí ženy s nižším vzděláním a s každým stupněm vyššího dosaženého vzdělání počet neprovdaných matek klesá. (Hamplová, 2007, s. 141-142)

V dobách minulých byla žena, která měla dítě za svobodna odsuzována, nyní je toto stigmatizování již upozaděno. V poslední době se také mění složení svobodných matek podle věku, nejsou to už povětšinou ženy mladšího věku, ale naopak více matek kolem 35 let volí rodičovství, které budou muset zvládnout samy. Většina těchto matek je zajištěna, ve své profesi jsou úspěšné, jen se jim nepodařilo najít vhodného partnera k založení rodiny a volí tuto variantu i vzhledem k věku. (Sobotková, 2001)

2.3 Vdovství

Vdovství vzniká úmrtím jednoho z partnerů. Postoje společnosti jsou k ní shovívavější nežli je to u svobodných matek, společnost je spíše lituje, jelikož si svou situaci nezavinily. (Sobotková, 2001)

Úmrtí blízkého člověka je jedna z nejtěžších ztrát, která nás může v životě potkat. Dochází k definitivní ztrátě nám blízkého člověka. Je to trvalá vztahová ztráta. Tuto ztrátu člověk zpracovává přirozeným způsobem a to truchlením. „Truchlení je komplexní psychologickou, sociální a somatickou reakcí na ztrátu“. Prožít celý proces truchlení je důležité, aby se pozůstalý dokázal vyrovnat se ztrátou blízkého člověka. (Špatenková, 2004, s. 69)

Fáze truchlení:

- Šok a otřes – tato fáze je počáteční a nastává bezprostředně ztrátě. Trvá hodiny až dny. Pozůstalí jsou v této fázi zmatení, omráčení a otupělí.
- Fáze sebekontroly – trvá do večera dne pohřbu. V této fázi musí pozůstalí řešit vše kolem organizace pohřbu, nemají čas, aby zcela podlehli zármutku. Po ukončení pohřbu a odchodu smutečních hostů plně na ně dolehne ztráta blízké osoby.
- Regrese – doba trvání je od 1 měsíce do 3 měsíců, projevuje se nejčastěji pláčem, pozůstalí nejsou schopni se zařadit do běžného života.
- Adaptace – obvykle trvá rok u žen – vdov mnohdy 3-4 roky, nežli získá truchlící člověk sebekontrolu a zařadí se do běžného života.

Prožít celý proces truchlení je důležité, aby se pozůstalý dokázal vyrovnat se ztrátou blízkého člověka, zpracoval, přijal a vypořádal se s touto událostí, akceptoval ji, nikoliv aby se od této události izoloval. Pozůstalým je potřeba pomoci a podpořit je v těchto těžkých chvílích. Přirozenou oporou se jim stává jejich rodina nebo přátelé. Mnozí, ale raději vyhledají odbornou pomoc, z důvodu, že raději své problémy a pocity sdělí cizímu člověku nežli rodině. (Špatenková, 2004, s. 69)

3 RESILIENCE

„Termín „resilienci“ znamená doslova pružnost (elastičnost, houževnatost, mrštnost, nezlomnost-schopnost rychle se vzpamatovávat apod.). Má latinský kořen: salité-skákati a předponu re- -zpět (viz i resilitio – obnovený útok)“. (Křivohlavý, 2001, s. 71).

Vágnerová (2010) definuje resilienci takto: „skutečnost, že určitý jedinec má dost fyzické i psychické síly a dostatečné množství sociálních dovedností, aby se mohl úspěšně vyrovnat s nejrůznějšími problémy a ještě dokázal takto získané zkušenosti využít ve svůj prospěch“. (Vágnerová, 2010, s. 354)

3.1 Resilience jedince

Pojem resilience se v spojitosti s vývojovou psychologií a vývojovou psychopatologií začal rýsovat v sedmdesátých letech minulého století, kdy se začala sledovat schopnost adaptace jedince v průběhu života. Adaptace je definována jako příznivý vnitřní stav nebo účinné, úspěšné a efektivní fungování v daných podmínkách. V této spojitosti jsou důležité *protektivní faktory*- které tlumí účinek vulnerability (zranitelnosti) nebo nepříznivých vlivů okolí. Dle Mastenové, ale toto neplatí pokud vulnebralita nebo nepříznivá situace je tak silná a mocná, že se nedá překonat. (Matějček, Dytrych, 1998, s. 101) Resilience dospělých bývá definována jako „univerzální schopnost, která umožňuje osobě, skupině či společnosti předejít, minimalizovat či překonávat poškozující dopad/ důsledky nepřízní či protivenství“ (Greene, 2002 cit. podle Šolcová, 2009, s. 53). Jsou to určité osobnostní charakteristiky člověka, které napomáhají ve zvládnání stresových situací. Mezi tyto osobnostní charakteristiky patří dle Křivohlavého (2001) - **nezdolnost v pojetí resilience** – schopnost nepoddat se a bojovat s těžkostmi osudu, rychle se vzpamatovávat. Používá se také ve smyslu pružnost, houževnatost – schopnost vzpamatovat se rychle z těžkostí. (Křivohlavý, 2001, s. 71-72)

Ve svém přehledu hlavních koncepcí psychické odolnosti Kebza a Šolcová (2008) rozdělují na **prototypické koncepce** – patří zde *teorie kauzální atribuce* (Heider, 1958), zaměřená na okolnosti, ovlivňující názory lidí na povahu a přisuzování příčin vlastního jednání a jednání druhých osob. *Lokalizace kontroly (locus of control)* J. Rottera (1966), která je interní a externí. Lidé s externím místem kontroly, očekávají, že se situace vyřeší nějakými vnějšími okolnostmi a oni samotní, nemají na tyto události vliv. Lidé s interním místem kontroly věří, že záleží především na nich samotných, na jejich schopnostech a aktivitách

jak se jejich život bude nadále vyvíjet. Dále mezi prototypické koncepce řadíme Bandurovu koncepci *Self-efficacy*, což je chápáno jako důvěra ve vlastní schopnosti. Pokud si lidé myslí, že jsou schopni kontrolovat běh událostí, lépe zvládají své emoce a tím se staví aktivně proti nepříznivým životním vlivům. (Kebza, Šolcová, 2008, s. 5). Dále další z hlavních koncepcí je **koncepce psychické odolnosti – koncepce *sence of coherence*** (Antonovsky) je definována jako „smysl pro soudržnost“, tuto koncepci postavil Antonovsky na základě vlastních poznatků, týkajících se osob, vězněných v koncentračních táborech a jejich schopnosti čelit těmto extrémním podmínkám. Tři hlavní složky, které tvoří smysl pro soudržnost jsou: srozumitelnost - vyjadřuje dispozici chápat svět a vlastní místo v něm jako srozumitelný, poznatelný a uspořádaný celek, který funguje logicky, racionálně a s relativně vysokou mírou předvídatelnosti, zvladatelnost - vyjadřuje v návaznosti na srozumitelnost a poznatelnost též schopnost ovlivňovat, kontrolovat a zvládat své životní role a cíle v tomto světě a smysluplnost - je-li svět srozumitelný a zvladatelný, měla by lidská existence, lidské bytí, chování, prožívání a vztahy k druhým být chápány též jako smysluplné. (Kebza, Šolcová, 2008, s. 6). Křivohlavý (2001) nazval tyto tři složky jako srozumitelnost situace, smysluplnost boje a zvládnutelnost úkolů (Křivohlavý, 2001, s. 72). Koncepce *hardiness* je koncepce odolnosti, kterou vytvořila S. Kobasová a skládá se také ze tří složek. Výzva – chápání těžkých situací jako výzev, oddanost – plně se věnovat veškeré vykonávané činnosti a schopnost kontroly a řízení – schopnost udržet vývoj událostí pod kontrolou a koncepce *Optimální zkušenosti* (Csikszentmihalyi), která vychází z navození silného psychického zapálení, zaujetí pro nějaký cíl a jeho dosažení je spojeno se silným emocionálním prožitkem. (Kebza, Šolcová, 2008, s. 7,9). Mezi novější koncepce psychické odolnosti patří flexibilita a flourishing. Flexibilita je schopnost přijímat své vnitřní prožitky, jak příjemné, tak i nepříjemné a je tvořena dvoustupňovou úrovní. První je akceptace (acceptance) – schopnost přijímat své příjemné i nepříjemné zážitky, bez potřeby jejich změny nebo nějakého zásahu. Protipólem k akceptaci je vyhýbání se zkušenosti (avoidance) jsou to vyhýbavé strategie k potlačení zvládnání zátěže a stresu. Flourishing (rozkvět, rozvoj) základním východiskem této koncepce jsou požadavky na život, kultivace a rozvoj osobnosti v průběhu celého života. (Kebza, Šolcová, 2015, s. 445)

3.2 Resilience rodiny

Při výzkumu resilience rodiny byl v prvopočátku zájem odborníků o toto téma zaměřen na rodinný stres a jeho zvládnání (familycoping.). Zvládnání stresových situací je podmíněno

charakteristikou situace nebo události, vnímání ohrožení rodinných vztahů nebo cílů nebo také již prožitou náročnou životní situací. (Sobotková in: Friedlová, Lečbych, 2015)

Výzkumy identifikovaly tyto obecně účinné strategie zvládání stresu dle Mc Cubin a Thomson (Sobotková in: Friedlová, Lečbych, 2015, s. 40).

- Snižování nároků v rodině
- Získávání dalších zdrojů
- Průběžné zvládání napětí v rodině
- Přehodnocení situace, pochopení jejího významu

Resilienci rodiny definoval Břicháček (2002) jako dynamickou rovnováhu mezi udržením funkcí rodiny v zátěžových situacích a kapacitou jednotlivých členů rodiny vzájemně se podporovat, komunikovat a vyrovnávat se s obtížemi. Resilience rodiny je proměnlivou charakteristikou, na jejíž vývoj působí některé významné rizikové a protektivní (ochranné) faktory. (Břicháček, 2002 cit. podle Šolcová 2009, s. 68).

Protektivní faktory:

- Rodinná koheze
- Flexibilita rodinných rolí a vztahů
- Srozumitelná a otevřená komunikace všech členů rodiny navzájem
- Schopnost, dovednosti a ochota řešit a zdolávat konflikty i krizové situace
- Shoda v pojetí smyslu a úkolů rodiny

Rizikové faktory:

- Nízký socioekonomický status
- Chronicky působící negativní podmínky (změny životního stylu, nemoci, rozpory)
- Traumatizující události
- Proměnlivost nároků současné společnosti

Model rodinné resilience má podle Sobotkové (2003) dvě fáze a to adjustační a adaptační. Adjustment a adaptation mají v anglické terminologii stejný význam – přizpůsobení, ale adjustaci chápeme jako bezprostřední reakci při stresu, ale naproti tomu adaptace je dlouhodobé přizpůsobení se krizi a stresu. Nezdařená adjustace navodí stav rodinné krize. Je nutnost zavést pro správnou funkci rodiny nové adekvátnější vzorce fungování. Je potřeba změny např. v rodinných rituálech, komunikaci s rodinou, ve vztazích a rolích. (Sobotková, 2003, s. 18)

Rodinnou resilienci bychom neměli nazývat pouze odolností, je v ní potenciál i pro obnovu, růst a změnu. Je to dynamická síla, která napomáhá rodině a jejím funkcím při stresu, obnově při prodělané krizi, měnit vše k lepšímu a adekvátnějšímu, ku prospěchu rodiny. Výzkum rodinné resilience je v současnosti spolu s výzkumem domácího a společenského násilí a problematikou péče o seniory považován za nejnaléhavější výzvu v psychologii rodiny. Je nutná partnerská spolupráce mezi rodiči a odborníky a tím posilovat rodinnou resilienci. Při výzkumné, poradenské i klinické práci v zájmu skutečné pomoci rodinám je třeba +zohlednit následující přístupy a kontexty. **Systémový přístup k rodině** – vnímat komplexně, nejenom klienta, ale i jeho rodinu. Zabývá se fungováním rodiny a charakterem vztahů v rodině. **Historický kontext** – jde o společenské a historické vlivy, spojující lidi určité generace. Prudký nástup informačních technologií a hektické životní tempo, může mít za následek chaos a na druhé straně stereotyp. Na funkčnost rodiny mohou mít tyto fenomény vliv. Chaos souvisí s nejistotou a ztrátou energie, stereotyp, odchod od rodiny a hledání mimomanželských vztahů. **Vývojový kontext**- z hlediska vývoje rodiny nás zajímá výskyt a průběh rodinných krizí. Dnes jsou chápány jako součást rodinného života, na jednu stranu stres, oslabení funkcí rodiny na druhé straně dopomohou ke kým změnám v rodině. **Kontext resilience rodiny** – resilience rodiny souvisí s funkcemi rodiny a s jejím zdravým fungováním, je to nejnovější přístup a zdá se velmi efektivní a použitelný napříč širokým spektrem rodinné problematiky (Sobotková in: Friedlová, Lečbych, 2015, s. 32-35).

Froma Walsh vytvořila po 30 – ti letech výzkumů v oblasti společenských a klinických věd devět klíčových procesů, které vedou k rodinné resilienci. Jsou soustředěny do třech oblastí fungování rodiny a to: systémy víry, organizační procesy a organizační struktury a komunikaci.

Systémy víry:

1. Čelit nepřízni osudu
2. Pozitivní výhled- udržet nadějný pozitivní výhled
3. Transcendence a spiritualita – čerpat z transcendentních nebo duchovních hodnot

Organizační procesy

4. Flexibilita – adaptivní změna s cílem čelit novým výzvám
5. Propojenost – vzájemná podpora, týmová práce a odhodlání

6. Mobilizace sociálních a hospodářských zdrojů- vyhledat sociální pomoc, komunitní pomoc, vytvořit finanční zabezpečení

Komunikace / procesy řešení problémů

7. Jasnost - jasné konzistentní zprávy, informace, hledání pravdy
8. Otevřené emocionální sdílení – s bolestnými pocity v souladu s pozitivní interakcí
9. Spolupráce na řešení problémů – zaměřit se na cíle (Walsh in: Friedlová, Lečbych, 2015, s. 20-21)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Empirická část bakalářské práce bude vedena kvantitativní metodou. Zabývá se zdroji resilience a copingovými strategiemi rodiče v neúplné rodině.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je zjistit:

- Zda jsou zdroje resilience a copingových strategií rodičů v neúplných rodinách stejné jako rodičů v úplných rodinách.
- Zda jsou zdroje resilience a copingových strategií stejné u rodičů v neúplných rodinách v závislosti na demografických údajích.

Dílní cíle:

- Zjistit zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání.
- Zjistit zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách.
- Zjistit zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině.
- Zjistit zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny

4.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Hlavní výzkumné otázky a hypotézy pro praktickou část zní. :

O1 Jsou zdroje resilience a copingové strategie rodičů v neúplných rodinách stejné jako v úplných rodinách?

H1 Předpokládáme, že zdroje v subškále commitment jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách.

H2 Předpokládáme, že zdroje v subškále challenge jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách

H3 Předpokládáme, že zdroje v subškále control jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách.

H4 Předpokládáme, že zvládnutí copingových strategií v subškále I. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

H5 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále II. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

H6 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále III. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

H7 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále IV. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

H8 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále V. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Dílčí výzkumné otázky:

O2 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání?

H9 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H10 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H11 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H12 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H13 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H14 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H15 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H16 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

O3 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách?

H17 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H18 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H19 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H20 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H21 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H22 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H23 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H24 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

O4 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině?

H25 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále commitment, rozdílné.

H26 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále challenge, rozdílné.

H27 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále control, rozdílné.

H28 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále I., rozdílné.

H29 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále II., rozdílné.

H30 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále III., rozdílné.

H31 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále IV., rozdílné.

H32 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále V., rozdílné.

O5 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny?

H33 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H34 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H35 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H36 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H37 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H38 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H39 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

H40 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

4.3 Výzkumné metody

Zvolili jsme kvantitativní výzkum. Jako nástroj jsme využili dotazníkové šetření. Dle Gavory (2008) je výhodou dotazníku rychlý sběr dat a je to vůbec nejčastěji používaný prostředek k hromadnému získávání údajů od velkého počtu dotazovaných v krátkém časovém úseku (Gavora, 2008, s. 122).

4.3.1 Metody sběru dat

K posouzení výše uvedených cílů jsme použili dva standardizované dotazníky- Family Hardines Index – FHI a Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales - F- COPES. Podrobnější vyjádření k dotazníku poskytneme níže.

Family Hardiness Index (FHI)

Tento dotazník řadíme do skupiny dotazníků, které měří rezistenci a zdroje resilience v rodině. Byl vyvinut Marilyn a Hamiltonem McCubbinovými a Anne Thompsonovou

(1986). „*Hardiness*“ vyjadřuje odolnost rodinného systému ve smyslu aktivních vnitřních sil v rodině. Charakterizujeme ji:

- Pocitem kontroly nad životními událostmi a pocitem zvládnání těžkostí.
- Tím, že změny jsou přijímány jako užitečné a podporující vývoj.
- Spíše aktivní než pasivní orientací při zvládnání stresových situací a při adaptaci na ně.

FHI dotazník obsahuje 20 položek.

Obsahuje 3 subškály:

- I. Commitment – měří pocit rodiny, že má vnitřní síly, provázanost a schopnost společně něco řešit. Je to 8mi položková škála. Nejvyšší dosažené scóre může být 24.
- II. Challenge – měří snahu rodiny být aktivní, inovativní, zkoušet nové věci, ale i umět se učit ze zkušeností. Je to 6-ti položková škála. Nejvyšší dosažené scóre může být 18.
- III. Control- měří pocit rodiny, že ovlivňuje rodinný život, že jej má pod kontrolou. Je to 6-ti položková škála. Nejvyšší dosažené scóre může být 18. (Sobotková, 2003, s. 44-46)

Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales (F- COPES)

Autory dotazníku jsou Hamilton McCubbin, David Olson a Andrea Larsenová (1981). Má nám pomoci identifikovat strategie řešení problémů a behaviorální strategie užívané rodinou v obtížných či složitých situacích. F-COPES se zaměřuje na zvládnání (coping) z modelu resilience.

Dotazník má 30 položek popisujících určité chování

F-COPES byl určen k tomu, aby integroval následující faktory z teorie stresu rodiny do copingových strategií:

- rodinné zdroje
- vnímání a význam situace

Dotazník obsahuje 5 subškál:

- I. **Využití nejbližší sociální podpůrné sítě** je to 9 položek, které měří schopnost rodiny aktivně se podílet na získávání sociální opory ze strany příbuzných, přátel, sousedů a širší rodiny. Nejvyšší dosažené scóre u této položky může být 45.

- II. **Přerámování** - 8 položek, hodnotí schopnost rodiny redefinovat stresující události, aby byly zvládnutelnější. Nejvyšší dosažené scóre může být 40.
- III. **Hledání duchovní podpory**- 4 položky zaměřené na schopnost rodiny získat duchovní podporu. Nejvyšší možné dosažené scóre u této položky je 20.
- IV. **Mobilizace rodiny k přijetí pomoci** - 4 položky mapující schopnost rodiny najít si zdroje ve společnosti (agentury, svépomocné skupiny, občanská sdružení, poradenské nebo zdravotnické služby, různé programy aj.) a schopnost přijmout tuto pomoc. Nejvyšší možné dosažené scóre u této položky je 20.
- V. **Pasivní hodnocení** - 4 položky – tendence rodiny, reagovat na stres vyhýbavě. Nejvyšší možné dosažené scóre u této položky je 20. (Sobotková, 2003, s. 46,47)

Metody zpracování dat

Data získaná prostřednictvím dotazníků, jsou vyhodnocena pomocí popisné statistiky (grafy a tabulky) programu Microsoft Excel. K testování výzkumných hypotéz jsme zvolili statistické metody T-test a ANOVA.

Na jednotlivé výzkumné otázky a hypotézy použijeme tyto metody:

Jsou zdroje resilience a copingové strategie rodičů v neúplných rodinách stejné jako v úplných rodinách?

Hypotézu H1-H8 ověřujeme pomocí t-testu.

Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání?

Hypotézu H9 – H16 ověřujeme pomocí ANOVA testu.

Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině?

Hypotézu H17 – H24 ověřujeme pomocí ANOVA testu.

Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny?

Hypotézu H25 – H32 ověřujeme pomocí ANOVA testu.

Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách?

Hypotézu H33 – H40 ověřujeme pomocí ANOVA testu.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE

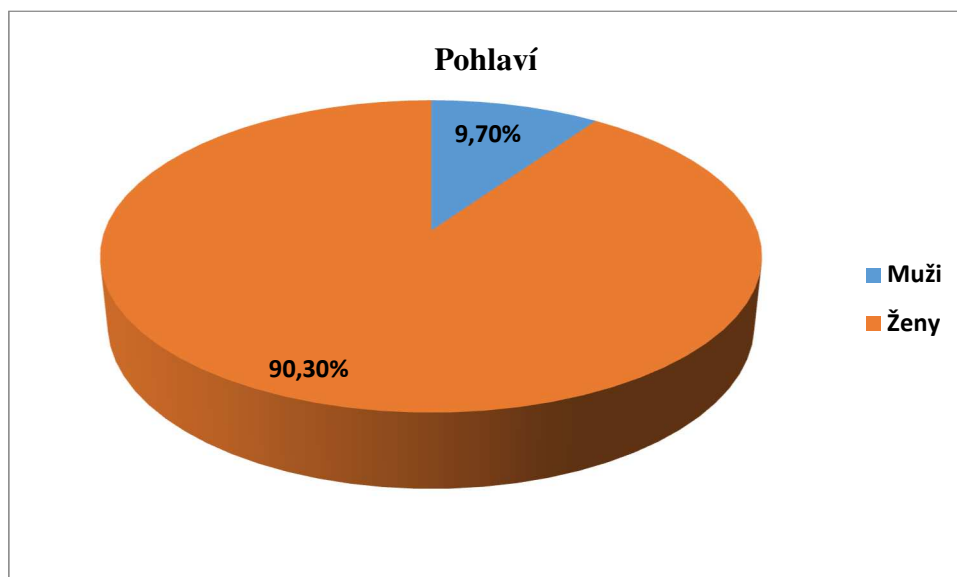
Zadané hypotézy a interpretaci výsledků kvantitativního výzkumu budeme ověřovat níže.

5.1 Údaje o respondentech

Výzkumu se účastnilo 254 respondentů, z toho jsme museli vyřadit 47 dotazníků a to z důvodu nevyplnění některých položek nebo předčasném ukončení dotazníkového šetření. K vyhodnocení jsme měli tedy 207 dotazníků od mužů a žen z úplných a neúplných rodin.

Položka 1

Mezi zúčastněnými bylo 9,7% mužů (20 respondentů) a 90,3% žen (187 respondentů).

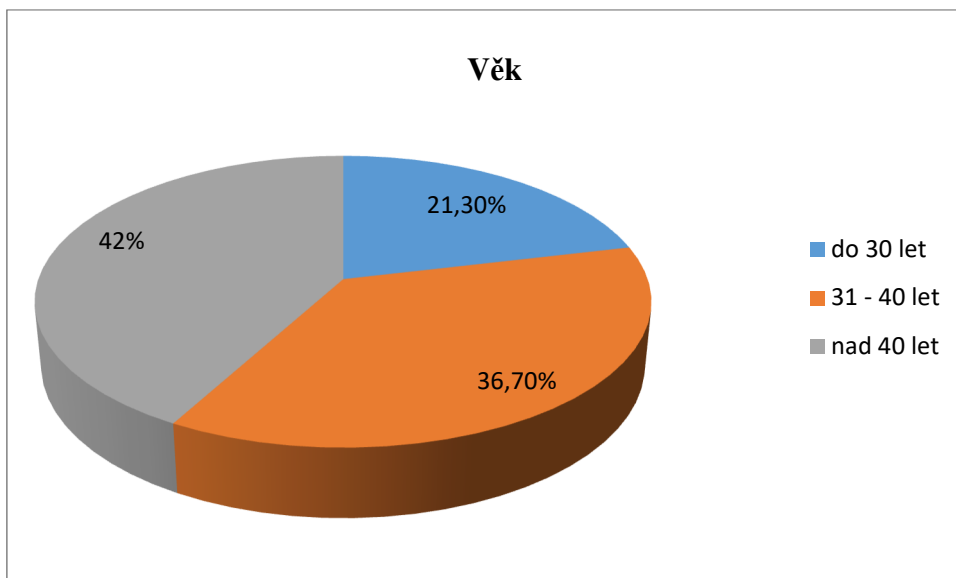

Graf 1 :Rozložení výzkumného souboru dle pohlaví

Položka 2

Jaký je váš věk?

Respondenti byli rozděleni do věkových hranic: celkově 21,3% respondentů uvedlo věk do 30 let, 36,7% mělo věk mezi 31-40 roky a 42% respondentů uvedlo věk nad 40 let. Z toho u neúplných rodin uvedlo věk do 30 let 10,6% respondentů, 20,3% mělo věk od 31 – 40 let a 18,8% to byli respondenti ve věku nad 40 let.

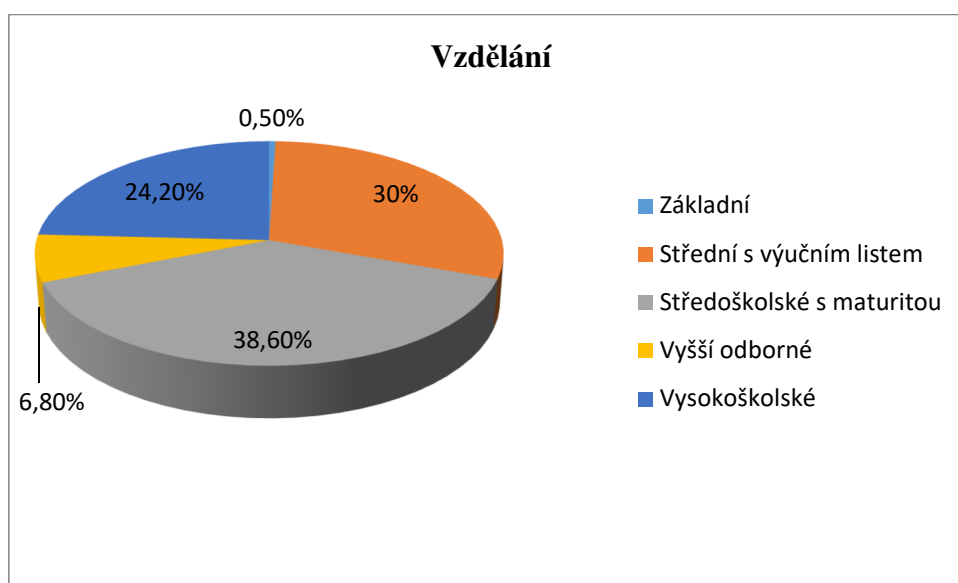

Graf 2: Rozložení výzkumného souboru dle věku

Položka 3

Jaké je vaše dosažené vzdělání?

Základní vzdělání uvedl pouze 1 respondent, to je 0,5% (respondent ze skupiny neúplné rodiny), střední vzdělání s výučním listem uvedlo 30%, 38,6% respondentů uvedlo středoškolské vzdělání s maturitou, vyšší odborné mělo 6,8% a vysokoškolsky vzdělaných respondentů bylo 24,2%. Z toho u neúplných rodin střední vzdělání s výučním listem mělo 17,9%, střední školu s maturitou 16,4%, vyšší odborné vzdělání 2,4% a vysokoškolsky vzdělaných bylo 12,6% respondentů.

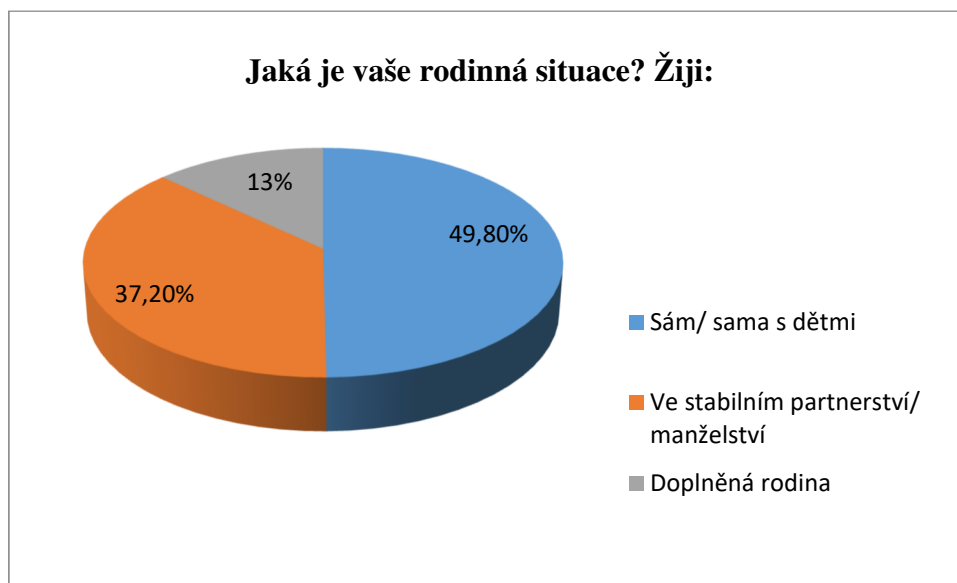

Graf 3: Rozložení výzkumného souboru dle vzdělání

Položka 4

Jaká je vaše rodinná situace? Žiji:

Touto položkou č. 4 jsme rozdělili respondenty na rodiče, kteří žijí sami s dětmi bez partnera 49,8%, rodiče, kteří jsou v partnerském svazku nebo sezdaní 37,2 % a rodiče, kteří žijí v doplněné rodině 13 %.

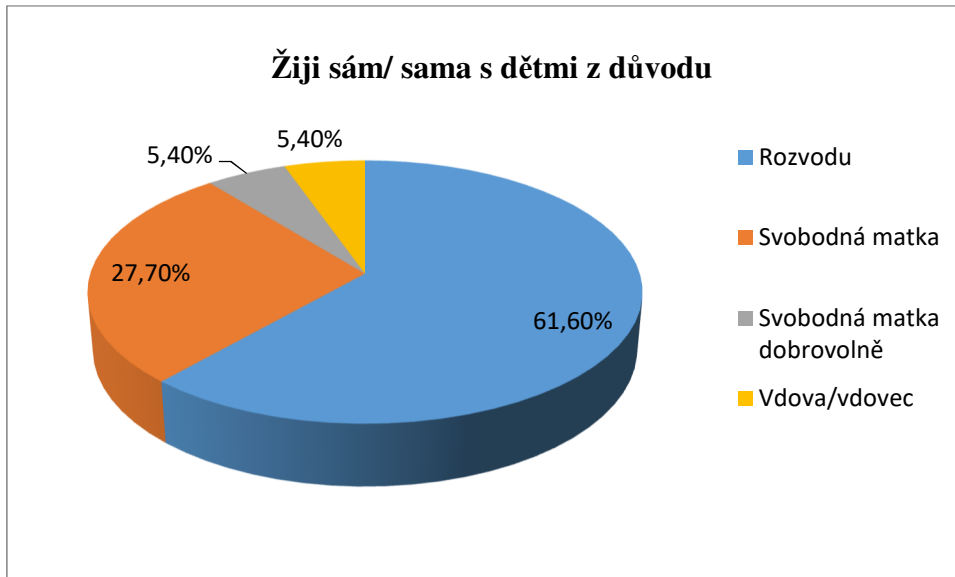

Graf 4: Rozložení výzkumného souboru podle rodinné situace

Položka 5

Žiji sám/ sama s dětmi z důvodu:

Na tuto otázku odpovídali pouze osamělí rodiče. V našem vzorku bylo 61,6% respondentů rozvedených, svobodných matek bylo 27,7%, svobodných matek, které se rozhodly dobrovolně k osamělému rodičovství, bylo 5,4% a 5,4 procenta uvedlo důvod vdovství nebo vdovectví.

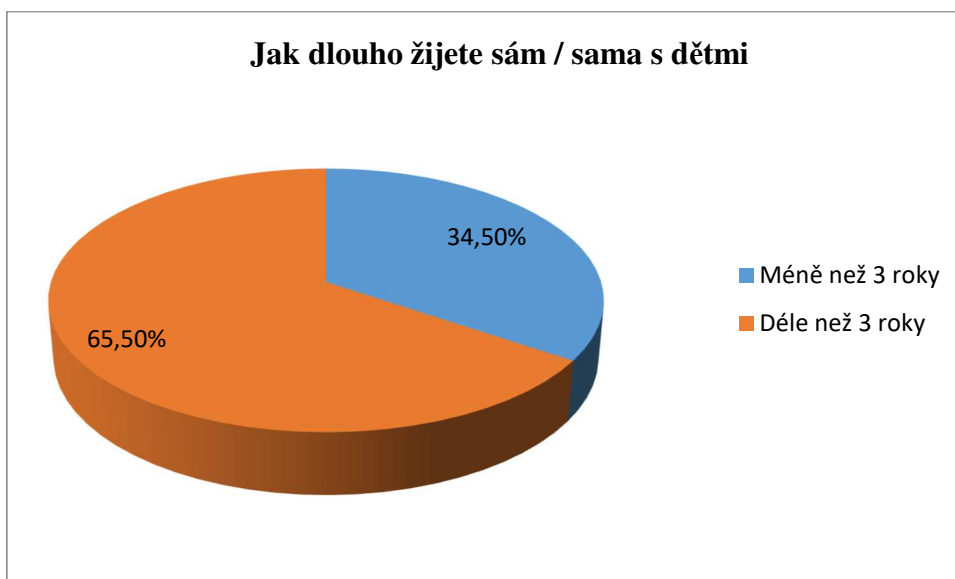

Graf 5: Rozložení výzkumného souboru podle rodinné situace

Položka 6

Jak dlouho žijete sám / sama s dětmi?

Položka 6 nám uvádí dobu, po kterou rodiče žijí v osamění a to méně než 3 roky - 34,5% vzorku a 65,5% žije samo déle než 3 roky.

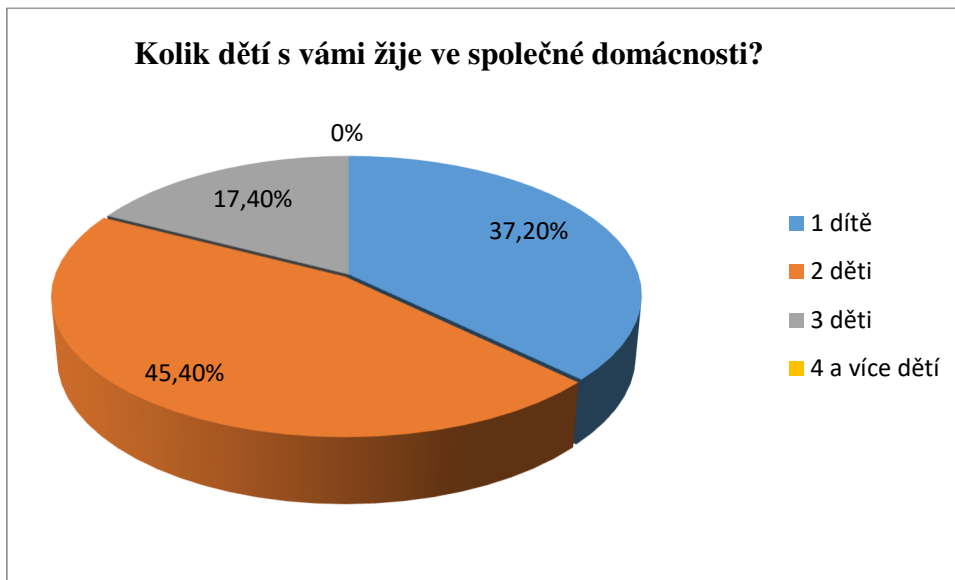

Graf 6: Rozložení výzkumného souboru podle počtu let, kdy respondent žije sám

Položka 7

Kolik dětí s vámi žije ve společné domácnosti?

Tato položka uvádí počet dětí v domácnosti 1 dítě má 37,2%, 2 děti 45,4% a 3 děti má 17,4% rodin. Žádný respondent neměl 4 a více dětí. Z toho je to v neúplných rodinách: 1 dítě má 25,1% respondentů, 2 děti 17,4% a 3 děti 7,2% rodičů.

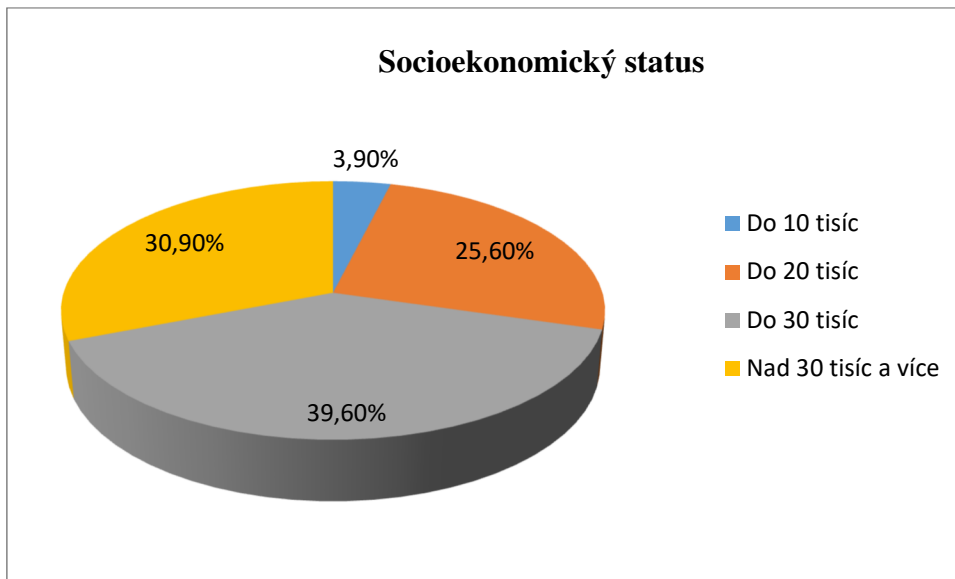

Graf 7: Rozložení výzkumného souboru podle počtu dětí

Položka 8

Jaký je váš socioekonomický status?

Tato položka nám uvádí socioekonomický status vzorku, do 10 tisíc korun má 3,9% respondentů (vše ze skupiny neúplná rodina), 25,6% respondentů disponuje s částkou do 20 tisíc korun, 39,6% do 30 tisíc korun a 30,9 % uvádí částku nad 30tisíc korun. Z toho neúplných rodin do 20 tisíc korun disponuje 23,2% osob a do 30 tisíc 22,7% domácností osamělých rodičů.

Graf 8: Rozložení výzkumného souboru podle socioekonomického statusu

5.2 Analýza a interpretace dat

Zdroje resilience budeme zjišťovat u rodičů v neúplné rodině a rodičů žijících v úplné rodině nebo doplněné. Respondenty žijící v úplné rodině nebo doplněné jsem zvolila jako jeden celek. S tímto je spojena O1. Zda je rozdíl ve zdrojích resilience statisticky významný nám ukážou testy, viz.níže. Z toho vyplynou také informace k výzkumným otázkám.

Zdroje resilience zjišťujeme pomocí dotazníku FHI. Hodnoty jednotlivých subškál jsme získali sečtením hodnot označených respondentem u příslušných položek každé škály. Položky byly ve škále od 0-3. Neplatí = 0, spíš neplatí=1, spíš platí=2, platí=3. Ale pro devět položek musí být hodnoty před sečtením převráceny, tj. neplatí=3, spíš neplatí=2, spíš platí=1, platí=0. U našeho dotazníku byly položky ve škále od 1-4, ale pro analýzu dat jsme tyto položky upravili dle původního dotazníku FHI. Zvládání copingových strategií jsme hodnotili pomocí dotazníku F-COPES , jedná opět o škálové položky, které jsou ve škále od 1-5, které respondenti u jednotlivých položek označili a to nikdy=1, zřídka=2, někdy=3, často=4, vždy=5. Scóre u jednotlivých subškál jsme získali sečtením zakroužkovaných hodnot položek v každé subškále. U čtyř položek páté subškály bylo nutné číselné hodnoty obrátit, aby všechny položky byly směřovány ve stejném pozitivním směru.

O1 Jsou zdroje resilience a copingové strategie rodičů v neúplných rodinách stejné jako v úplných rodinách? To ověříme H1- H8. Hypotézy budeme ověřovat pomocí t- testu, v jednotlivých subškálách.

H1₀ Zdroje resilience v subškále commitment se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

H1_A Zdroje resilience v subškále commitment se liší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

Dvouvýběrový t-test		
	<i>Neúplné rodiny</i>	<i>Úplné rodiny</i>
Průměr	13,4368932	18,11538462
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	-7,306181971	
P(T<=t) (1)	3,00199E-12	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	6,00397E-12	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 1: Výsledky k H1

Výsledky k H1

H2₀ Zdroje resilience v subškále challenge se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

H2_A Zdroje resilience v subškále challenge se liší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

Dvouvýběrový t-test		
	<i>Neúplné rodiny</i>	<i>Úplné rodiny</i>
Průměr	10,10679612	12,46153846
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	-4,257142224	
P(T<=t) (1)	1,57554E-05	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	3,15108E-05	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 2: Výsledky k H2

H3₀ Zdroje resilience v subškále control se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

H3_A Zdroje resilience v subškále control se liší u rodičů v neúplných rodinách a v úplných rodinách.

Dvouvýběrový t-test		
	Neúplné rodiny	Úplné rodiny
Průměr	9,533980583	10,30769231
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	-2,042817553	
P(T<=t) (1)	0,021175148	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	0,042350296	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 3: Výsledky k H3

FHI	T-Test hodnota p	průměr- neúplné rodiny	průměr- úplné rodiny
Subškála I.	6,00E-12	13,4368932	18,11538462
Subškála II.	3,15E-05	10,10679612	12,46153846
Subškála III.	0,042350296	9,533980583	10,30769231

Tabulka 4: souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O1

U hypotéz **H1**, **H2**, **H3** musíme zamítnout nulové hypotézy, jelikož hodnota p je menší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 4). Na základě výpočtů jsme zjistili, že zdroje resilience se liší ve všech třech subškálách.

V subškále I. – **commitment** dosáhli rodiče v neúplné rodině nižší průměrné scóre 13,44 než rodiče v úplné rodině, kteří měli průměrného scóre 18,12.

V subškále II. - **challenge** měli rodiče v neúplné rodině nižší průměrné scóre 10,11 než rodiče v úplné rodině, kteří dosáhli průměrného scóre 12,46.

V subškále III. - **control** dosáhli rodiče v neúplné rodině nižší průměrné scóre 9,53, než rodiče v úplné rodině, kteří měli průměrného scóre 10,3.

H4₀ Zvládání copingových strategií v subškále I. se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

H4_A Zvládání copingových strategií v subškále I. se liší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

Dvouvýběrový t-test		
	<i>Neúplné rodiny</i>	<i>Úplné rodiny</i>
Průměr	27,6407767	25,61538462
N	103	104
Rozdíl	190	
t Stat	3,163722042	
P(T<=t) (1)	0,000906975	
t krit (1)	1,652912949	
P(T<=t) (2)	0,00181395	
t krit (2)	1,972528182	

Tabulka 5: Výsledky k H4

H5₀ Zvládání copingových strategií v subškále II. se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

H5_A Zvládání copingových strategií v subškále II. se liší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

Dvouvýběrový t-test		
	<i>Neúplné rodiny</i>	<i>Úplné rodiny</i>
Průměr	27,57281553	29,76923077
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	-3,330569027	
P(T<=t) (1)	0,000513907	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	0,001027814	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 6 : Výsledky k H5

H6₀ Zvládání copingových strategií v subškále III. se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

H6_A Zvládání copingových strategií v subškále III. se liší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

Dvouvýběrový t-test		
	Neúplné rodiny	Úplné rodiny
Průměr	8,533980583	9,067307692
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	-0,934651011	
P(T<=t) (1)	0,175533906	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	0,351067812	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 7: Výsledky k H6

Výsledky k H6

H7₀ Zvládání copingových strategií v subškále IV. se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

H7_A Zvládání copingových strategií v subškále IV. se liší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

Dvouvýběrový t-test		
	Neúplné rodiny	Úplné rodiny
Průměr	10,16504854	9,115384615
N	103	104
Rozdíl	205	
t Stat	2,64968979	
P(T<=t) (1)	0,004342367	
t krit (1)	1,652320556	
P(T<=t) (2)	0,008684734	
t krit (2)	1,971603499	

Tabulka 8: Výsledky k H7

H8₀ Zvládání copingových strategií v subškále V. se neliší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

H8_A Zvládání copingových strategií v subškále V. se liší u rodičů v neúplných rodinách a v rodinách úplných.

Dvouvýběrový t-test		
	Neúplné rodiny	Úplné rodiny
Průměr	12,27184466	13,11538462
N	103	104
Rozdíl	195	
t Stat	-2,859915378	
P(T<=t) (1)	0,002349502	
t krit (1)	1,65270531	
P(T<=t) (2)	0,004699004	
t krit (2)	1,972204051	

Tabulka 9: Výsledky H8

F-COPES	T-Test hodnota p	průměr- neúplné rodiny	průměr- úplné rodiny
Subškála I.	0,00181395	27,6407767	25,61538462
Subškála II.	0,001027814	27,57281553	29,76923077
Subškála III.	0,351067812	8,533980583	9,067307692
Subškála IV.	0,008684734	10,16504854	9,115384615
Subškála V.	0,004699004	12,27184466	13,11538462

Tabulka 10: souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O1

U hypotéz **H4, H5, H7, H8** musíme zamítnout nulové hypotézy, jelikož hodnota p je menší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 5). U **H6** přijímáme nulovou hypotézu, jelikož hodnota p je vyšší než stanovená hladina významnosti 0,05.

V subškále I – **využití nejbližší sociální podpurné sítě (příbuzní, přátelé, sousedi)**, dosáhli rodiče v neúplné rodině vyšší průměrné scóre 27,64 než rodiče v úplné rodině, kteří měli průměrného scóre 25,62.

V subškále II. - **přerámování** měli rodiče v neúplné rodině nižší průměrné scóre 27,57 než rodiče v úplné rodině, kteří dosáhli průměrného scóre 29,77.

V subškále III. - **hledání duchovní podpory** dosáhli rodiče v neúplné rodině průměrné scóre 8,53, rodiče v úplné rodině měli průměrné scóre 9,06.

V subškále IV – **mobilizace rodiny k přijetí pomoci** dosáhli rodiče v neúplné rodině vyšší průměrné scóre 10,16 než rodiče v úplné rodině, kteří měli průměrného scóre 9,11.

V subškále V. - **pasivní hodnocení** měli rodiče v neúplné rodině nižší průměrné scóre 12,27 než rodiče v úplné rodině, kteří dosáhli průměrného scóre 13,12.

O2 Jsou rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání?

H9₀ Zdroje resilience v subškále *commitment* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H9_A Zdroje resilience v subškále *commitment* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H10₀ Zdroje resilience v subškále *challenge* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H10_A Zdroje resilience v subškále *challenge* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H11₀ Zdroje resilience v subškále *control* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H11_A Zdroje resilience v subškále *control* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání

FHI	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		Střední s výučním listem	Středoškolské s maturitou	Vysokoškolské a Vyšší odborné
Subškála I.	0,000375622	12,24324	12,55882	16,12903
Subškála II.	4,57E-06	7,918919	10,44118	12,51613
Subškála III.	0,000514254	8,405405	9,558824	10,93548

Tabulka 11: *souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O2*

U hypotéz H9, H10, H11 musíme zamítnout nulové hypotézy, jelikož hodnota **p** je menší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 11). Na základě výpočtů jsme zjistili, že zdroje resilience se liší ve všech třech subškálách.

V subškále I. – **commitment** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 12,24, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 12,55 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejvyšší scóre a to 16,13.

V subškále II. - **challenge** dosáhli rodiče se středním vzděláním nejnižší scóre 7,91, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 10,44 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále opět nejvyšší scóre a to 12,51.

V subškále III. – **control** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 8,41, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 9,56 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejvyšší scóre a to 10,94.

H12₀ Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H12_A Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání

H13₀ Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H13_A Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H14₀ Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H14_A Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H15₀ Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H15_A Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H16₀ Zvládání copingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na dosaženém vzdělání.

H16_A Zvládání copingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na dosaženém vzdělání.

F-COPES	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		Střední s výučním listem	Středoškolské s maturitou	Vysokoškolské a Vyšší odborné
Subškála I.	0,1915893	26,7027	28	28,29032
Subškála II.	0,00379	25,86486	27,64706	29,67742
Subškála III.	0,248522	8,864865	9,147059	7,483871
Subškála IV.	0,0380214	10,56757	10,67647	8,967742
Subškála V.	0,7368141	12,24324	12,08824	12,45161

Tabulka 12 : souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O2

U hypotéz **H13**, **H15** musíme zamítnout nulové hypotézy, jelikož hodnota p je menší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 5). U **H12**, **H14**, **H16** přijímáme nulovou hypotézu, jelikož hodnota p je vyšší než stanovená hladina významnosti 0,05.

V subškále I – **využití nejbližší sociální podpůrné sítě (příbuzní, přátelé, sousedi)**, dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 26,7, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 28 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejvyšší skóre a to 28,29.

V subškále II. - **přerámování** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 25,86, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 27,64 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejvyšší skóre a to 29,67.

V subškále III. - **hledání duchovní podpory** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 8,86, rodiče se středoškolským vzděláním měli nejvyšší průměrné scóre 9,14 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejmenší skóre a to 7,48.

V subškále IV – **mobilizace rodiny k přijetí pomoci** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 10,56, podobně na tom byli rodiče se středoškolským vzděláním, průměrné scóre měli 10,67 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále nejnižší skóre a to 8,96.

V subškále V. - **pasivní hodnocení** dosáhli rodiče se středním vzděláním scóre 12,24, rodiče se středoškolským vzděláním měli průměrné scóre 12,08 a vysokoškolsky vzdělaní lidé dosáhli v této subškále skóre a to 12,45.

O3 Jsou rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách?

H170 Zdroje resilience v subškále commitmen se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H17A Zdroje resilience v subškále commitmen se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H180 Zdroje resilience v subškále challenge se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H18A Zdroje resilience v subškále challenge se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H190 Zdroje resilience v subškále control se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H19A Zdroje resilience v subškále control se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

FHI	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		1 dítě	2 děti	3 děti
Subškála I.	0,363954	13,15385	13,19444	15
Subškála II.	0,138214	9,576923	10,11111	11,93333
Subškála III.	0,079528	9,076923	9,638889	10,86667

Tabulka 13: souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O3

U hypotéz H17, H18, H19 musíme přijmout nulové hypotézy, jelikož hodnota **p** je větší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 13). Na základě výpočtů jsme zjistili, že zdroje resilience se neliší ani v jedné subškále. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné.

V subškále I. – **commitment** dosáhli rodiče s jedním dítětem scóre 13,15, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 13,19 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále nejvyšší skóre a to 15.

V subškále II. - **challenge** dosáhli rodiče s jedním dítětem nejnižší scóre 9,51, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 10,11 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné skóre a to 11,93.

V subškále III. – **control** dosáhli rodiče s jedním dítětem nejnižší scóre 9,07, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 9,63 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné skóre a to 10,86.

H20o Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H20A Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H21o Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H21A Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H22o Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H22A Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H23o Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H23A Zvládání dopingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

H24o Zvládání dopingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na počtu dětí.

H24A Zvládání dopingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na počtu dětí.

F-COPES	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		1 dítě	2 děti	3 děti
Subškála I.	0,88598679	27,82692	27,47222	27,4
Subškála II.	0,3545651	27,96154	26,66667	28,4
Subškála III.	0,6589168	8,384615	8,361111	9,466667
Subškála IV.	0,6420509	10,03846	10,52778	9,733333
Subškála V.	0,065411	12	12,25	13,26667

Tabulka 14: souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O3

U všech hypotéz **H20 – H24** přijímáme nulovou hypotézu, jelikož hodnota p je vyšší než stanovená hladina významnosti 0,05. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné.

V subškále I – **využití nejbližší sociální podpurné sítě (příbuzní, přátelé, sousedi)**, dosáhli rodiče s jedním dítětem scóre 27,82, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 27,47 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné scóre a to 27,4.

V subškále II. - **přerámování** dosáhli rodiče s jedním dítětem nejnižší scóre 27,96, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 26,66 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné scóre a to 28,4.

V subškále III. - **hledání duchovní podpory** dosáhli rodiče s jedním dítětem scóre 8,38, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 8,36 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné scóre a to 9,46.

V subškále IV – **mobilizace rodiny k přijetí pomoci** dosáhli rodiče s jedním dítětem scóre 10,03, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 10,52 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné scóre a to 9,73.

V subškále V. - **pasivní hodnocení** dosáhli rodiče s jedním dítětem scóre 12, rodiče se dvěma dětmi měli průměrné scóre 12,25 a rodiče se třemi dětmi dosáhli v této subškále průměrné scóre a to 13,26.

O4 Jsou rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině?

H25₀ Zdroje resilience v subškále *commitmen* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H25_A Zdroje resilience v subškále *commitmen* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H26₀ Zdroje resilience v subškále *challenge* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H26_A Zdroje resilience v subškále *challenge* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H27₀ Zdroje resilience v subškále *control* se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H27_A Zdroje resilience v subškále *control* se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

FHI	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		do 30 let	31 - 40 let	nad 40 let
Subškála I.	0,5976402	12,68182	13,90476	13,35897
Subškála II.	0,8555437	9,681818	10,2619	10,17949
Subškála III.	0,724337	9,181818	9,5	9,769231

Tabulka 15: *souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O4*

U hypotéz H25, H26, H27 musíme přijmout nulové hypotézy, jelikož hodnota **p** je větší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 15). Na základě výpočtů jsme zjistili, že zdroje resilience se neliší ani v jedné subškále. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné.

V subškále I. – **commitment** dosáhli rodiče do 30 let scóre 12,68, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 13,9 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále a to 13,35.

V subškále II. - **challenge** dosáhli rodiče do 30 let scóre 9,68, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 10,26 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále nejvyšší skóre a to 10,18.

V subškále III. – **control** dosáhli rodiče do 30 let scóre 9,18, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 9,5 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále nejvyšší skóre a to 9,76.

H28₀ Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H28_A Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H29₀ Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H29_A Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H30₀ Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H30_A Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H31₀ Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H31_A Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

H32₀ Zvládání copingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H32_A Zvládání copingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

F-COPES	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		do 30 let	31 - 40 let	nad 40 let
Subškála I.	0,285756931	28,59091	27,7619	26,97436
Subškála II.	0,74471882	28,09091	27,16667	27,71795
Subškála III.	0,4895283	9,181818	7,952381	8,794872
Subškála IV.	0,32981215	10,54545	10,5	9,589744
Subškála V.	0,036126735	12,40909	12,7381	11,69231

Tabulka 16: *souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O4*

U všech hypotéz **H28 – H31** přijímáme nulovou hypotézu, jelikož hodnota **p** je vyšší než stanovená hladina významnosti 0,05. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné. U hypotézy **H32** zamítáme nulovou hypotézu, jelikož stanovená hladina významnosti je menší než 0,05.

V subškále I – **využití nejbližší sociální podpůrné sítě (příbuzní, přátelé, sousedi)**, dosáhli rodiče do 30 let scóre 28,59, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 27,76 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále a to 26,97.

V subškále II. - **přerámování** dosáhli rodiče do 30 let scóre 28,09, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 27,16 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále a to 27,71.

V subškále III. - **hledání duchovní podpory** dosáhli rodiče do 30 let scóre 9,18, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 7,95 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále a to 8,79.

V subškále IV – **mobilizace rodiny k přijetí pomoci** dosáhli rodiče do 30 let scóre 10,54, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 10,5 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále a to 9,58.

V subškále V. - **pasivní hodnocení** dosáhli rodiče do 30 let scóre 12,4, rodiče mezi 31 – 40 lety měli průměrné scóre 12,73 a rodiče nad 40 let dosáhli v této subškále nejmenší průměrné scóre a to 11,69.

O5 Jsou rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny?

H330 Zdroje resilience v subškále commitmen se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H33A Zdroje resilience v subškále commitmen se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H340 Zdroje resilience v subškále challenge se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H34A Zdroje resilience v subškále challenge se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H350 Zdroje resilience v subškále control se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H35A Zdroje resilience v subškále control se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na věku rodiče.

FHI	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		Do 10 tisíc	Do 20 tisíc	Do 30 tisíc
Subškála I.	0,1964648	10,625	13,70833	13,6383
Subškála II.	0,169772	8,75	9,5625	10,89
Subškála III.	0,001866	8,375	8,72	10,55319

Tabulka 17: *souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O5*

U hypotéz H33, H34, musíme přijmout nulové hypotézy, jelikož hodnota **p** je větší než stanovená hladina významnosti 0,05 (viz.tabulka 17). Na základě výpočtů jsme zjistili, že zdroje resilience se neliší ve dvou subškál. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné. U hypotézy H35 zamítáme nulovou hypotézu, jelikož je hodnota **p** menší než stanovená hladina významnosti 0,05(viz.tabulka 17).

V subškále I. – **commitment** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc scóre 10,62, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné scóre 13,71 a rodiče s platem nad 40 let dosáhli v této subškále 13,63.

V subškále II. - **challenge** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc scóre 8,75, dosáhli rodiče s platem do 20 tisíc průměrného scóre 9,56 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 10,89.

V subškále III. – **control** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší scóre 8,375, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné scóre 8,72 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 10,55.

H36o Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H36A Zvládání copingových strategií v subškále I. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H37o Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H37A Zvládání copingových strategií v subškále II. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H38o Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H38A Zvládání copingových strategií v subškále III. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H39o Zvládání copingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na věku rodiče.

H39A Zvládání dopingových strategií v subškále IV. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H40o Zvládání dopingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách neliší v závislosti na socioekonomickém statusu.

H40A Zvládání dopingových strategií v subškále V. se u rodičů v neúplných rodinách liší v závislosti na socioekonomickém statusu.

F-COPES	Test ANOVA hodnota p	Průměr		
		Do 10 tisíc	Do 20 tisíc	Do 30 tisíc
Subškála I.	0,788128	27,125	27,45833	27,91489
Subškála II.	0,0642977	24,25	27,3125	28,40426
Subškála III.	0,257273	7,25	8,041667	9,255319
Subškála IV.	0,2143229	11,875	10,20833	9,829787
Subškála V.	0,2925565	12,5	12,54167	11,95745

Tabulka 18: souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O5

U všech hypotéz **H36 – H40** přijímáme nulovou hypotézu, jelikož hodnota **p** je vyšší než stanovená hladina významnosti 0,05. Rozdíly jsou statisticky nevýznamné.

V subškále I – **využití nejbližší sociální podpůrné sítě (příbuzní, přátelé, sousedi)** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší skóre 27,12, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné skóre 27,45 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 27,91.

V subškále II. - **přerámování** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší skóre 24,25, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné skóre 27,31 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 28,4.

V subškále III. - **hledání duchovní podpory** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší skóre 7,25, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné skóre 8,04 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 9,25.

V subškále IV – **mobilizace rodiny k přijetí pomoci** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší skóre 11,87, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné skóre 10,2 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 9,82.

V subškále V. - **pasivní hodnocení** dosáhli rodiče s platem do 10 tisíc nejvyšší skóre 12,5, rodiče s platem do 20 tisíc měli průměrné skóre 12,54 a rodiče s platem do 30tisíc dosáhli v této subškále skóre 11,95.

6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ PRO VÝZKUM

Hlavním výzkumným cílem je zjistit:

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda jsou zdroje resilience a copingových strategií rodičů v neúplných rodinách stejné jako rodičů v úplných rodinách. K tomuto cíli se vztahuje:

O1 Jsou zdroje resilience a copingové strategie rodičů v neúplných rodinách stejné jako v úplných rodinách? A hypotézy H1-H8.

Závěry hypotéz:

H1 Předpokládáme, že zdroje v subškále commitment jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách.

Tato hypotéza se potvrdila

H2 Předpokládáme, že zdroje v subškále challenge jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách.

Tato hypotéza se potvrdila

H3 Předpokládáme, že zdroje v subškále control jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v úplných rodinách.

Tato hypotéza se potvrdila

H4 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále I. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Tato hypotéza se potvrdila

H5 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále II. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Tato hypotéza se potvrdila

H6 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále III. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H7 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále IV. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Tato hypotéza se potvrdila

H8 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v subškále V. jsou jiné u rodičů v neúplných rodinách než v rodinách úplných.

Tato hypotéza se potvrdila

Zdroje resilience dle dotazníku FHI byly u rodičů v neúplných rodinách menší nežli u rodičů v úplných nebo doplněných rodinách. Největší rozdíl byl v subškále I, což je subškála commitment, která znamená pocit smysluplnosti života a přitakání životu. Co se týče zvládnání copingových strategií, pouze v subškále III. – schopnosti rodiny najít si zdroje ve společnosti byly oba výzkumné vzorky na tom obdobně.

Druhým hlavním cílem bylo, zda jsou zdroje resilience a copingových strategií stejné u rodičů v neúplných rodinách v závislosti na demografických údajích. Tento cíl vycházel z dílčích cílů.

Dílčí cíle:

- První dílčí výzkumný cíl měl zjistit, zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání. K tomuto výzkumnému cíli se vztahuje otázka O2 a hypotézy H9 – H16

O2 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na dosaženém vzdělání?

H9 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H10 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H11 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H12 Předpokládáme, že zvládnání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H13 Předpokládáme, že zvládnání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se potvrdila

H14 Předpokládáme, že zvládnání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H15 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se potvrdila

H16 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na dosaženém vzdělání jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

U tohoto dílčího cíle se potvrdily pouze dvě hypotézy H13 a H15. U H13 dosáhli nejvyššího scóre respondenti s vysokoškolským vzděláním – reframing (přerámování) hodnotí schopnost rodiny předefinovat stresující události, aby se lépe zvládly. U H15 měli nejnižší scóre vysokoškolsky vzdělaní jedinci v subškále IV – mapující schopnost rodiny najít schopnost nechat si pomoci od ostatních.

- Druhý dílčí cíl měl zjistit, zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách.

O3 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na počtu dětí v neúplných rodinách?

H17 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H18 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H19 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na počtu dětí jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H20 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H21 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H22 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H23 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H24 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na počtu dětí jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

U tohoto výzkumného vzorku se nepotvrdila ani jedna hypotéza.

- Třetí dílčí cíl měl zjistit, zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině.

O4 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině?

H25 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále commitment , rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H26 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále challenge, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H27 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále control, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H28 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále I., rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H29 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále II., rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H30 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále III., rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H31 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále IV., rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H32 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na věku rodiče v neúplné rodině jsou v subškále V, rozdílné.

Tato hypotéza se potvrdila

Zde se potvrdila pouze hypotéza 32 – pasivní hodnocení – v něm dosáhl nejmenšího scóre výzkumný vzorek rodičů nad 40 let, tato subškála hodnotí schopnost rodiny najít si zdroje pomoci zvenčí, například poradenské služby, občanská sdružení atd.

- Čtvrtý dílčí cíl měl zjistit, zda existují rozdíly ve zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny

O5 Jsou rozdíly v zdrojích resilience a copingových strategiích v závislosti na socioekonomickém statusu neúplné rodiny?

H33 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále commitment u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H34 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále challenge u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H35 Předpokládáme, že zdroje resilience v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále control u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se potvrdila

H36 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále I. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H37 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále II. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H38 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále III. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H39 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále IV. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

H40 Předpokládáme, že zvládání copingových strategií v závislosti na socioekonomickém statusu jsou v subškále V. u rodičů v neúplných rodinách, rozdílné.

Tato hypotéza se nepotvrdila

U tohoto dílčího cíle se potvrdila pouze hypotéza 35, která měří pocit rodiny, že ovlivňuje rodinný život a má jej pod kontrolou. Podobné skóre směli rodiče s více jak 20 a 30 tisíci korun měsíčně.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tématem resilience a to hlavně resilience rodiče v neúplné rodině. V teoretické části jsme se seznámili s pojmem rodina, kde jsme se blíže nastínili funkce a typy rodin. Dále jsme blíže nahlédli do problematiky neúplných rodin a obeznámili se, které faktory se podílejí na vzniku neúplné rodiny. Popsali jsme si koncept resilience, jak jedince, tak rodiny, protektivní a rizikové faktory, ze kterých se odvíjí. Uvádím také strategie zvyšování resilience podle různých autorů. Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit a porovnat zdroje resilience rodiče v neúplné a úplné rodině. Byl předpoklad, že pokud spolu lidé žijí v manželství nebo v partnerství jsou zdroje resilience vyšší než u osamělých rodičů.

V praktické části jsme porovnávali zdroje resilience a copingové strategie pomocí standardizovaných dotazníků Family hardiness index – FHI a Family crisis oriented personal evaluation scales – F-COPES. Z výsledků těchto dotazníků lze vyvodit, že rodiče z neúplné rodiny mají menší míru resilience zejména, co se týče smysluplnosti života nebo schopnosti najít si zdroje podpory zvenčí – poradenské služby, občanská sdružení.

Myslím si, že pro sociálního pedagoga je koncept resilience důležitý, aby se mohl zaměřit a podpořit např. v sociální práci silné stránky klienta, které pak mohou být důležitým zdrojem požadovaných změn v jeho životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. public promoti-on. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] FRIEDLOVÁ, Martina a Martin LEČBYCH, ed., 2015. *Symposium rodinné resilience: sborník příspěvků*. V Olomouci: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4601-1.
- [3] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.
- [4] HAMPLOVÁ, Dana, 2007a. *Děti bez manželství nebo bez otců?* Data a výzkum-SDA Info 1 (2): 141–154.
- [5], Kamil a Irena LOUDOVÁ, 2011. *Vybraná témata z teorie výchovy: (studijní opora)*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-113-6.
- [6] JANDOUREK, Jan, 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8749-3.
- [7] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. Psyché (Grada). ISBN 80-731-5004-2.
- [8] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [9] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2003. *Psychologie zdraví*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-717-8774-4.
- [10] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.
- [11] MATOUŠEK, Oldřich, 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901-4247-8.
- [12] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [13] MOŽNÝ, Ivo a Věra POLÁČKOVÁ, 1990. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok. Psyché (Grada). ISBN 80-702-9018-8.
- [14] PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ, 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3469-6.
- [15] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- [16] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8559- 8
- [17] SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-865-5262-4.

[18] ŠOLCOVÁ, Iva, 2009. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2947-3.

[19] ŠPATENKOVÁ, Naděžda, 2004. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0586-9.

[20] VÁGNEROVÁ, Marie, 2010. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1832-6.

[21] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0

[22] VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

Periodika:

[1] KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. Hlavní koncepce psychické odolnosti. *Československá psychologie*, 52, 2008. ISSN 1212-9607

[2] KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. Resilience: některé novější koncepce psychické odolnosti. *Československá psychologie*, 59, 2015. ISSN 1212-9607

[3] MATĚJČEK, Z., DYTRICH, Z. Riziko a resilience. *Československá psychologie*, 42, 97-103. ISSN 1212-9607

Legislativa:

[1] Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

Elektronické zdroje:

[1] *Proměny české společnosti: České panelové šetření domácností 2015–2018: Kvalita života v českých rodinách*[online], 2017. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2019-04-25].

Dostupné z:

http://www.promenyceskespolecnosti.cz/tiskovky/11/Kvalita_zivota_ceskych_rodin_Promeny_ceske_spolecnosti_2015-2016.pdf

[2] KUCHAROVÁ A KOL., Věra, *Zpráva o rodině* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/30514/Zprava_o_rodine_2017.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. například

Cit. citace

s. strana

FHI Family Hardiness Index

F-COPES Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 :Rozložení výzkumného souboru dle pohlaví.....	34
Graf 2: Rozložení výzkumného souboru dle věku.....	35
Graf 3: Rozložení výzkumného souboru dle vzdělání.....	35
Graf 4: Rozložení výzkumného souboru podle rodinné situace	36
Graf 5: Rozložení výzkumného souboru podle rodinné situace	37
Graf 6: Rozložení výzkumného souboru podle počtu let, kdy respondent žije sám.....	37
Graf 7: Rozložení výzkumného souboru podle počtu dětí.....	38
Graf 8: Rozložení výzkumného souboru podle socioekonomického statusu	39

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: <i>Výsledky k H1</i>	40
Tabulka 2: <i>Výsledky k H2</i>	40
Tabulka 3: <i>Výsledky k H3</i>	41
Tabulka 4: <i>souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O1</i>	41
Tabulka 5: <i>Výsledky k H4</i>	42
Tabulka 6 : <i>Výsledky k H5</i>	42
Tabulka 7: <i>Výsledky k H6</i>	43
Tabulka 8: <i>Výsledky k H7</i>	43
Tabulka 9: <i>Výsledky H8</i>	44
Tabulka 10: <i>souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O1</i>	44
Tabulka 11: <i>souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O2</i>	45
Tabulka 12 : <i>souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O2</i>	46
Tabulka 13: <i>souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O3</i>	48
Tabulka 14: <i>souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O3</i>	49
Tabulka 15: <i>souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O4</i>	50
Tabulka 16: <i>souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O4</i>	51
Tabulka 17: <i>souhrnné výsledky v subškálách FHI pro O5</i>	52
Tabulka 18: <i>souhrnné výsledky v subškálách F-COPES pro O5</i>	54

SEZNAM PŘÍLOH

[1] Dotazník FHI a F-COPES

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKY FHI A F-COPES

1. Jste?

M/Ž

2. Jaký je váš věk?

- Do 30 let
- 31 – 40
- Nad 40 let

3. Jaké je vaše dosažené vzdělání

- Základní
- Střední s výučním listem
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Jaká je vaše rodinná situace?

Žiji :

- sám/sama s dětmi
- Ve stabilním partnerství /manželství
- Doplněná rodina (rozvedený(ná), vdova, vdovec, svobodná matka s druhým partnerem)

5. Žiji sám/ sama s dětmi z důvodu:

- Rozvodu(děti ve vlastní péči)
- Svobodná matka
- Svobodná matka dobrovolně
- Vdova/ vdovec

6. Jak dlouho žijete sám/sama s dětmi?

- Méně než 3 roky
- Déle než 3 roky

7. Kolik dětí s vámi žije ve společné domácnosti?

- 1
- 2
- 3
- 4 a více

8. Jaký je váš socioekonomický status (příjem rodiny)

- Do 10 tisíc
- Do 20 tisíc
- Do 30tisíc
- Nad 30 tisíc a více

9. Jako rodina se cítíme

- Bez větších problémů
- S problémy, ale dokážeme je vyřešit sami
- S problémy, které řešíme ve spolupráci odborníků ze sociálněprávní ochrany, sociálních služeb a dalších institucí (například mateřská, základní škola, pediatr)

Family Hardiness Index (FHI)

Instrukce:

Přečtěte si prosím následující výroky a u každého se rozhodněte, do jaké míry popisuje vaši rodinu. Rozhodněte, zda výrok pro vaši rodinu rozhodně neplatí (zakroužkujte 0), nebo určitě platí (zakroužkujte 3). Pokud výrok spíš neplatí (zakroužkujte 1). Pokud spíš platí (zakroužkujte 2). Zakroužkujte prosím příslušnou odpověď (0,1,2 nebo 3) u každého výroku. Děkuji

V naší rodině...

	neplatí	spíš neplatí	spíš platí	platí
1. Potíže vyplývají z chyb, které děláme	0	1	2	3
2. Není rozumné plánovat dopředu a doufat, protože to stejně nevyjde.	0	1	2	3
3. Naše úsilí není odměněno, ať se snažíme jakkoli	0	1	2	3
4. Špatné věci, které nás potkají, se postupem času vynahradí těmi dobrými	0	1	2	3
5. Máme pocit, že jsme dost silní, i když čelíme velkým problémům	0	1	2	3
6. Často mám pocit, že mohu být klidný (á), že i problémy se nějak vyřeší	0	1	2	3
7. I když spolu vždy nesouhlasíme, můžeme se jeden na druhého spolehnout, když bude potřeba	0	1	2	3
8. Máme pocit, že další problém bychom už nezvládli	0	1	2	3
9. Věříme, že se věci obrátí k lepšímu, když jako rodina budeme držet pospolu	0	1	2	3

10. Život se zdá nesmyslný a jednotvárný	0	1	2	3
11. Snažíme se společně a pomáháme si v jakékoliv situaci	0	1	2	3
12. Když s rodinou plánujeme různé aktivity, zkusíme nové a zajímavé věci	0	1	2	3
13. Vyslechneme vzájemně své problémy, trápení a obavy	0	1	2	3
14. Děláme stejné věci pořád dokola, je to nuda	0	1	2	3
15. Povzbuzujeme se navzájem, abychom zkusili něco nového a získali nové zkušenosti	0	1	2	3
16. Je lepší zůstat doma, než jít ven a být s druhými	0	1	2	3
17. V naší rodině se podporuje aktivita a učení novým věcem	0	1	2	3
18. Spolupracujeme na řešení problémů	0	1	2	3
19. Většina nehezkých věcí se nám stala kvůli nešťastné náhodě – byla to smůla	0	1	2	3
20. Uvědomujeme si, že náš život ovlivňují náhody a štěstí	0	1	2	3

Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales (F-COPES)

Instrukce:

Nejdřív si přečtete možnosti odpovědí (nikdy, zřídka, někdy, často, vždy). Potom čtete jednotlivé výroky. U každého se rozhodnete, jak vystihuje vaše chování – zda a jak často takto reagujete na běžné i větší těžkosti a problémy v rodině. Jestliže výrok úplně vystihuje vaši obvyklou reakci, zakroužkujte 5 (vždy takto reagujete), Jestliže výrok vůbec nevystihuje vaši reakci, zakroužkujte 1 (nikdy takto nereagujete). Reagujete-li popisovaným chováním někdy, zakroužkujte 3, reagujete-li tak pouze zřídka, zakroužkujte 2. Reagujete-li tak poměrně často, zakroužkujte 4. Zakroužkujte prosím příslušnou odpověď u každého výroku. **Děkuji.**

	nikdy	zřídka	někdy	často	vždy
1. Podělíme se o své problémy s příbuznými	1	2	3	4	5
2. Hledáme podporu a povzbuzení u přátel	1	2	3	4	5
3. Víme, že máme sílu vyřešit hlavní problémy	1	2	3	4	5
4. Hledáme informace a radu u jiných rodin, které se setkaly s podobnými problémy	1	2	3	4	5
5. Hledáme radu u příbuzných (u prarodičů aj.)	1	2	3	4	5
6. Hledáme pomoc u sociálních úřadů a služeb, které se věnují rodinám v naší situaci.	1	2	3	4	5
7. Víme, že v rodině najdeme sílu vyřešit naše problémy	1	2	3	4	5
8. Přijímáme pomoc a přátelské služby od známých (nákupy, vyřizování,	1	2	3	4	5
9. Hledáme informaci a radu u praktického lékaře	1	2	3	4	5

10. Požádáme známé o přátelskou službu a pomoc	1	2	3	4	5
11. Stavíme se k problémům čelem, snažíme se	1	2	3	4	5
12. Díváme se na televizi	1	2	3	4	5
13. Myslíme, že jsme dost silní	1	2	3	4	5
14. Navštěvujeme bohoslužby	1	2	3	4	5
15. Vnímáme těžkosti a stres jako součást života, jako fakt	1	2	3	4	5
16. Podělíme se o starosti s blízkými přáteli	1	2	3	4	5
17. Víme, že v tom jak budeme vyřešit rodinné problémy, hraje velkou roli náhoda	1	2	3	4	5
18. Sportujeme s přáteli, abychom zůstali fit a zbavili se napětí	1	2	3	4	5
19. Víme, že těžkosti se objevují i nečekaně	1	2	3	4	5
20. Více se stýkáme s příbuznými (společné akce)	1	2	3	4	5
21. Vyhledáváme profesionální poradenství pro rodiny	1	2	3	4	5
22. Věříme, že zvládneme své vlastní problémy	1	2	3	4	5
23. Zapojujeme se do různých aktivit církve	1	2	3	4	5
24. Formulujeme si rodinný problém pozitivněji, abychom jím nebyli zdeptaní	1	2	3	4	5
25. Ptáme se příbuzných, co si myslí o našich problémech	1	2	3	4	5
26. Cítíme, že i když se dobře připravíme, stejně budeme problémy obtížně	1	2	3	4	5

zvládat					
27. Hledáme radu u duchovního (kněze)	1	2	3	4	5
28. Věříme, že časem se problém sám vyřeší	1	2	3	4	5
29. Podělíme se o problémy se známými či sousedy	1	2	3	4	5
30. Věříme v boha	1	2	3	4	5